

Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıflar Ölçeği'nin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Nevin Solak
İzmir

Melek Göregenli
Ege Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı, toplumumuzda yoksulluğa yönelik atıfların saptanması ve bu konuda kapsamlı bir ölçeğin geliştirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda, Çalışma 1'de Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıflar (YİNA) Ölçeği'nde yer alacak maddeler belirlenmiş, Çalışma 2'de YİNA Ölçeği'nin psikometrik özellikleri sınanmıştır. Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, toplumumuzda yoksulluğun bireyci atıflar, yapısal atıflar ve kadercii- ailesel atıflar olmak üzere üç atıf boyutu temelinde açıklandığını göstermiştir. Söz konusu atıf boyutlarının diğer değişkenlerle ilişkisi, YİNA Ölçeği'nin geçerliğini desteklemiştir. Ayrıca, atıf boyutlarının iç tutarlık katsayılarının bireyci atıflar için .91, yapısal atıflar için .91 ve kadercii- ailesel atıflar için .69 olduğu bulunmuştur. Analizler YİNA Ölçeği'nin üniversite öğrencileri üzerinde yeterli ölçüde geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahip olduğuna işaret etmiştir. Sonuçlar, yoksulluk literatürü ışığında ve kültürel bağlamda tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Yoksulluğa ilişkin nedensel atıflar, Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıflar Ölçeği, sosyal algı, yoksulluk, güvenilirlik, geçerlik

Abstract

The aim of the present study was to examine the attributional dimensions for poverty and to develop the Attributions for Poverty Scale (APS) in Turkey. For this purpose the two studies were carried out. In the first study, items were selected for the scale and in the second study the psychometric properties of the APS were examined. Exploratory and confirmatory factor analyses revealed that poverty is explained by the three main causal dimensions; individualistic attributions, structural attributions, and fatalistic attributions-family factors. Analyses demonstrated that AFP Scale had satisfactory level of reliability and validity coefficients in university students. The findings were discussed on the basis of related poverty literature and given cultural context.

Key words: Attributions for poverty, Attributions for Poverty Scale, social perception, poverty, reliability, validity

Yazışma Adresi: Prof. Dr. Melek Göregenli, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, 35100, Bornova, İzmir.

E-posta: melek.goregenli@ege.edu.tr, nevin.solak@hotmail.com

Yazar Notu: 1. Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıflar Ölçeği, ilk yazarın yüksek lisans tezinde kullanılmak üzere, bu makalenin yazarları tarafından geliştirilmiş ve bu makale yeni analiz ve yorumların eklenmesi sonucu üretilmiştir.

2. İstatistiksel yardımlarından ötürü Arş. Gör. Osman İyilikçi ve Arş. Gör. Seda Dural'a teşekkür ederiz.

3. Bu makalede, başka yazarlar tarafından da "atfetme" olarak Türkçeleştirilen "attribution" kavramı, "yüklemleme" ya da "yükleme" olarak da çevrilmekte ve yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu çevirinin, bu makaleye esas olan ve "atıf" olarak çevrilen "attribute" sözcüğüne uygun karşılığı barındırmadığı düşünüldüğü için kullanılmamıştır.

Yoksulluk, hem ülkemizde hem de dünyanın çeşitli coğrafyalarında çok önemli bir sorun olmasına rağmen, psikologlar bu konuya ilgisiz kalmıştır. Genelde psikologlar çalışmalarında, sosyal sınıfla ilişkili analizlere yer vermeyerek, sosyo-ekonomik statünün ve sosyal sınıfın kişisel, gruplar arası ve kurumsal düzeylerdeki pratikleri önemli ölçüde etkilediğini göz ardı etmişlerdir (Lott, 2002).

Bu durum, psikologların akademik yönelimleri, deneyimleri, genelde orta sınıf üyeleri olmaları, alan çalışmalarının zahmetli ve ana akım psikolojinin orta sınıf olmayanlara yönelik görünmez kılıcı tutumu gibi muhtelif nedenlerden kaynaklanmaktadır (bkz., Göregenli, 2003a; Reid, 1993). Ayrıca yoksulluğun sosyal bilimciler tarafından ekonomik bir kategori ya da salt iktisadi bir sorun olarak görülmesi de söz konusu durumun başka bir nedenidir. Erdoğan'ın (2002a) deyişiyle "...yoksulluk ekonomik bir kategori olmanın yanı sıra, kişilerin içinde yaşadığı, anlamlandırdığı, başa çıkmak için çeşitli yöntemler geliştirdiği toplumsal bir 'durum'dur" (s. 9-10). Lemieux ve Pratto da (2003) yoksulluğun sosyal ilişkilerin bir ürünü olduğunu, çünkü sosyal ilişkilerin toplumların kaynakları nasıl bölüştürdüğünü belirlediğini ileri sürmüştür. Yazarlara göre, insanların kaynakları nasıl bölüşeceği, diğerleriyle ilişkilerine ve sosyal hiyerarşideki konumlarına bağlıdır. Dolayısıyla önyargular, şiddet, gruplar arası baskınlığa dayalı toplumsal örgütlenme, ayrımcılık gibi sosyal ilişkilerle ilgili farklı olgular yoksulluğun üretilmesi ve sürdürülmesinde rol oynamaktadır.

Psikoloji literatüründe yoksullukla ilişkili araştırmalar incelendiğinde, araştırma pratiklerinin genel olarak iki eksende toplandığı görülmektedir (bkz., Cozzarelli, Wilkinson ve Tagler, 2001). İlk eksendeki çalışmalar, yoksulluğa ilişkin nedensel atıflar, sosyal politikalar, yoksullara yönelik tutumlar, kalıp yargılar ve önyargılar konularını kapsarken; ikinci eksendeki çalışmalar ise yoksul olmanın yarattığı deneyimlerin iyi olma, gelişim gibi olgulara etkisi üzerine eğilmiştir.

İlk eksendeki çalışmalar gözden geçirildiğinde, özellikle yoksulluğa ilişkin nedensel atıflar konusunun 1970'lerde ilgi çekmeye başladığı ve bu tarihlerden günümüze kadar -ilgili literatürdeki diğer konulara kıyasla- daha fazla çalışmanın yapıldığı söylenebilir. Özellikle 90'lı yıllardan itibaren yoksulluğa ilişkin nedensel atıflarla ilgili literatürün zenginleştiği de ileri sürülebilir. Çünkü bu süreçte, güvenilirliği ve geçerliği daha yüksek ölçme araçları geliştirilmiş (örn., Cozzarelli ve ark., 2001; Shek, 2003), Üçüncü Dünya yoksulluğuna ilişkin nedensel atıflar konusu çalışılmaya başlanmış (örn., Cambell, Carr ve MacLachan, 2001; Hine, Montiel, Cooksey ve Lewko, 2005), Batı dışındaki kültürlerde yapılan çalışmaların sayısı artmış (örn., Morcol, 1997; Nasser ve Abouchedid, 2006), orta sınıf

dışındaki farklı sosyal gruplardan da veriler toplanmış (örn., Bullock, 2004) ve farklı yoksul gruplarına yönelik nedensel atıflar incelenmiştir (örn., Wilson, 1996). Yine, yoksullara yönelik tutumları, kalıp yargıları, önyargıları ve yoksulluğa ilişkin sosyal politikaları kapsayan çalışmalar da özellikle 90'lı yıllardan sonra -az da olsa- önem kazanmış ve bu yıllarda yoksulların maruz kaldıkları kurumsal ayrımcılığa daha fazla dikkat çekilmeye başlanmıştır.

Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıflar

Sosyal psikolojide yoksulluk olgusuna yönelik çalışmalar incelendiğinde, bu araştırmalarda yoksulluğun gerçek nedenlerinden ziyade, insanların yoksulluğu açıklama ve anlama tarzlarına odaklanıldığı; başka bir deyişle, yoksulluğun algılanan nedenleri üzerinde durulduğu göze çarpmaktadır (Singh, 1989). İlgili literatürde yoksulluğun algılanan nedenleri, nedensel atıflar başlığı altında incelenmektedir.

Yoksulluğa ilişkin nedensel atıflarla ilgili çalışmalarda, yoksulluğun genelde üç temel boyut çerçevesinde açıklandığı görülmüştür (Feagin, 1972; Nasser ve Abouchedid, 2006; Smith ve Stone, 1989). Bu boyutlar, yoksulluğun ekonomik sistem, işsizlik, yoksullara karşı önyargılar gibi, yoksulların kendilerinden kaynaklanmayan dışsal etmenlere atfedildiği "yapısal atıflar" (structural attributions), yoksulluğun yoksulların kişisel özelliklerinden, davranışlarından kaynaklandığına yönelik "bireyci atıflar" (individualistic attributions) (yoksulların çaba eksikliği, yoksullar arasındaki ahlsızlık vb.) ve yoksulluğun kötü şans, kader gibi etmenlere atfedildiği "kaderci atıflar" (fatalistic attributions) olarak isimlendirilmiştir.

Bununla birlikte, son yıllarda bazı araştırmacılar, hem yoksullukla ilişkili farklı atıf boyutlarının varlığını (Bullock, 2004; Cozzarelli ve ark., 2001; Hine ve Montiel, 1999; Shek, 2003) hem de üç temel boyutun kendi içersinde alt boyutlara ayrıldığını (Bullock, 2004; Morcol, 1997) göstermiştir. Örneğin, Cozzarelli, Wilkinson ve Tagler (2001), Amerikalı bir örneklemede bireyci ve yapısal atıfların yanı sıra yoksulluğa ilişkin "kültürel atıflar" boyutuna da (örn., düşük benlik saygısı, yardım almanın olumsuz etkileri vb.) işaret etmiştir. Kültürel atıflar "yoksulluğun bir alt kültür" (Cozzarelli ve ark., 2001, s. 222) olduğunun savunulduğu yaklaşımlardan beslenmektedir; bu tür açıklamalar yoksulları, bir alt kültür olan yoksulluğun içine sıkışmış kişiler olarak kavramsallaştırmaktadır. Shek (2003) ise Hong Kong'taki Çinlilerle yaptığı çalışmada, yoksulluğa yönelik açıklamalarda yoksulları suçlayıcı nitelikteki açıklamaların ve kadere atıfların yanı sıra, yoksulların "fırsat eksikliği" (örn., fırsat eksikliğinin olduğu yoksul bir çevrede yaşamak vb.) ve adaletsizlikle ilişkilendirilen "sömürü" (yoksulların

zenginler tarafından sömürülmesi, toplumun adaletten yoksun olması vb.) boyutlarının da kullanıldığını göstermiştir. Bullock (2004) Amerika’da yaptığı çalışmada, yapısal atıfların tek bir boyut olmaktan çok “ekonomik/yapısal” (örn., düşük ücretler; iş imkanlarının yetersizliği vb.) ve “önyargı/yapısal” (örn., yoksullara karşı önyargı ve ayrımcılık; kadınlara erkeklerden daha düşük ücret ödenmesi vb.) olmak üzere iki boyut şeklinde belirlediğini bulmuştur. Türkiye’deki çalışmasında ise Morcol (1997), yoksulluğun bireyci, yapısal ve kaderci boyutlar temelinde açıklandığını ancak yapısal açıklamaların somut yapısal açıklamalar (örn., işsizlik, eğitim eksikliği vb.) ve soyut yapısal açıklamalar (örn., adaletsiz gelir dağılımı, ekonomik sistem vb.) şeklinde iki boyutta ortaya çıktığını göstermiştir.

Bazı araştırmacılar ise toplumlarındaki yoksulluktan çok -genellikle Batılı bireylerin- Üçüncü Dünya ülkelerindeki yoksulluk algılarını araştırmıştır (Cambell ve ark., 2001; Carr ve McLachan, 1998; Hine ve Montiel, 1999; Hine, Montiel, Cooksey ve Lewko, 2005). Harper, Wagstaff, Newton ve Harrison (1990), geliştirdikleri Üçüncü Dünya Yoksulluğunun Nedenleri Ölçeği’nde, “yoksulu suçlamak”, “üçüncü dünya devletlerini suçlamak”, “doğayı suçlamak” ve “sömürüyü suçlamak” (örn., diğer ülkelerin ve dünyanın ekonomik sisteminin suçlanması vb.) olarak isimlendirdikleri boyutların yer aldığını tespit etmiştir. Benzer biçimde, Hine, Montiel, Cooksey ve Lewko (2005) ise Üçüncü Dünya ülkelerindeki yoksulluğun açıklanmasıyla ilgili çalışmalarında, “bireyci” (yoksulları suçlayıcı) ve “kaderci” atıf boyutlarının yanında “çevresel” (örn., kötü iklim koşulları, doğal afetler vb.) atıf boyutunun da kullanıldığını göstermiştir. Ayrıca, bu çalışmada yapısal atıfların tek bir boyut olarak belirmediği tersine “toplumsal atıflar - gelişme pratiklerinin dışındaki etmenlere atıflar” (örn., yabancı ülkeler tarafından sömürülme, global ekonomik sistem vb.) ve “toplumsal atıflar - gelişmekte olan ülkelerin içsel özelliklerine atıflar” (örn., nüfusun fazlalığı, politik istikrarsızlık, işsizlik vb.) şeklinde tezahür ettiği görülmüştür.

Bunların yanı sıra, yoksulluğa ilişkin nedensel atıflarla ilgili çalışmaların bir kısmı, söz konusu atıf boyutlarının farklı kültürler ve sosyal gruplar açısından değişip değişmediği sorusunu yanıtlamaya yönelmiştir. Buna göre, çalışmalarda yoksulluğun açıklanmasında, Lübnan’da (Abouché ve Nasser, 2001), Portekiz’de (Abouché ve Nasser, 2002), Türkiye’de (Morcol, 1997), Hindistan’da (Pandey, Sinha, Prakash ve Tripathi, 1982), Güney Afrika’da (Nasser ve Abouché, 2006) yapısal atıfların daha fazla yapıldığı saptanmıştır. Buna karşılık Amerika’da (Smith ve Stone, 1989) bireyci atıfların kaderci ve yapısal

atıflara kıyasla daha fazla yapıldığı bulunmuştur. Ayrıca İtalyanlar ve Fransızlar toplumsal koşulları, İngiltereli, İrlandalı ve Lüksemburglu katılımcılar ise yoksulları suçlamıştır; Danimarkalılar kadere atıfta bulunmuşlardır (Commission of the European Communities, 1977, akt. Morcol, 1997).

Yoksulluğa ilişkin nedensel atıfların, sosyodemografik değişkenler ile ilişkisini araştıran çalışmalar da gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda temel beklenti, daha fazla sosyal güce sahip grupların, yüksek sosyal statülü bireylerin daha fazla bireyci, buna karşılık görece dezavantajlı grupların üyelerinin yoksulluğu, daha fazla yapısal atıflarla açıklayabileceği yönündedir. Bu beklenti doğrultusunda erkeklerin, orta sınıfların ve ABD’deki Avrupalı Amerikalıların yoksulluğa ilişkin daha fazla bireyci atıflar yapma eğiliminde olduklarını, kadınların, düşük gelirli grupların ve ABD’deki Afrikalı Amerikalıların daha fazla yapısal atıflar yaptıklarını gösteren araştırmalar olmakla beraber (örn., Abouché ve Nasser, 2001; Bullock ve Limbert, 2003; Cozzarelli ve ark., 2001; Guimond, Begin, Palmer, 1989; Smith ve Stone, 1989; Rim, 1984), tersi sonuçların elde edildiği bazı çalışmalar da vardır: Örneğin, Hunt, 1996. Yine kadınların erkeklerden daha fazla bireyci atıflar yaptığına (Morcol, 1997; Smith, 1985) veya bireyci açıklamalar açısından iki grup arasında farklılaşma gözlenmediğine işaret edilmiştir (Guimond ve ark., 1989; Hunt, 1996).

Kluegel ve Smith’e (1986) göre, genel olarak yoksulluğun nedenlerine yönelik atıfları, toplumdaki hâkim ideoloji, atıf yanlılıkları (örn., aktör-gözlemci yanlılığı vb.) ve farklı sosyal grupların farklı yaşam deneyimleri etkilemektedir (akt. Morcol, 1997) Ayrıca yazarlar, sosyal değişim ve krizler yaşamakta olan toplumlarda yapısal atıfların daha fazla yapılacağına da dikkat çekmiştir. Bütün bu kültürler arası araştırmalar, yoksulluğa ilişkin nedensel atıfların toplumsal karakteristiklerden ve dinamiklerden etkilendiğine işaret etmiştir.

Yoksulluğa yönelik tutum ve atıfların farklı sosyal psikolojik değişkenlerle ilişkisi de çeşitli çalışmalarla gösterilmiştir. Özellikle de yoksulları, yoksulluklarından ötürü suçlayıcı açıklamaların adil dünya inancıyla (Cozzarelli ve ark., 2001; Smith, 1985), sosyal baskınlık eğilimiyle (bkz., Sidanius ve Pratto, 1999), Protestan çalışma etiğiyle (Cozzarelli ve ark., 2001; Smith, 1985), eşitsizlik algısıyla (Smith, 1985), bireysel hareketlilik algısıyla (Bullock ve Limbert, 2003), otoriterlikle (Cozzarelli ve ark., 2001), kontrol odağıyla (Heaven, 1989), ölüm cezasının desteklenmesiyle (Griffin ve Oheneba-Sakyi, 1993), değerlerle (Boratav, 2006), kişilikle (Rim, 1984) ilişkili olduğu bulunmuştur. Yine, birçok çalışmada, muhafazakarların bireyci, liberallerin ise yapısal sorunlara vurgu yapan açıklama-

ları daha fazla tercih ettiği saptanmıştır (Griffin ve Oheneba-Sakyi, 1993; Pandey ve ark., 1982, Wagstaff, 1983).

Hine ve Montiel (1999), nedensel atıfların birçok araştırmada kararların, tutumların, duyguların ve davranışların belirleyicileri olarak kavramsallaştırıldığını vurgulamıştır. Bu doğrultuda, yoksulluğa ilişkin dışsal atıfların yoksullara yönelik olumlu duygularla, yoksulları suçlayıcı atıfların ise olumsuz duygularla ilişkili olduğu bulunmuştur (Cozzarelli ve ark., 2001). Singh'a (1989) göre, orta sınıf üyeleri yoksulluğa ilişkin, yoksulluklarından kendilerinin sorumlu tutan içsel atıflar yaptılarından, yoksullara düşmanca ve hor görüyle yaklaşmakta ve bu durum yoksullara karşı ayrımcılık ve yoksullardan uzak durma pratikleri ile sonuçlanmaktadır.

İnsanların yoksulluğu algılama ve açıklama biçimleri, onların yoksullara karşı duygu ve davranışlarını belirlerken, sosyal politikalar ve yoksullara yardım etme ile ilgili tutumlarını da etkilemektedir (bkz., Singh, 1989). Birçok araştırmacı, sorunun kaynağı olarak dışsal etmenlerden ziyade, kişinin karakteri ve davranışı gibi içsel etmenler görüldüğünde, bu kişinin daha olumsuz değerlendirildiğini ve bu kişilere yardım edilmesinin daha az olası olduğunu göstermiştir (Schopler ve Matthews, 1965, akt. Montada ve Bierhoff, 1991). Bu doğrultuda Higgins ve Shaw (1999), kurbanların başına gelen olumsuz olaylar, kontrol edilebilir ve kurbanın hatası olarak algılandığında, diğerlerinin yardım etme davranışını daha az göstereceklerini belirtmiştir. Nitekim Kluegel ve Smith (1986) yoksulluğa ve eşitsizliğe ilişkin içsel atıflar yapanların sosyal yardım politikalarını desteklemediklerine, yapısal atıflar yapanların ise desteklediklerine işaret etmiştir (akt. Nelson, 1999). Yine, ABD'de yapılan araştırmalarda, bireyci atıfların sosyal yardım alanlara yönelik olumsuz tutumlarla ilişkisi gösterilirken, yapısal atıfların sosyal yardım harcamalarının artırılması ile olumlu ilişkisi bulunmuştur (Bullock, 2004). Appelbaum (2001), yoksulluğun yapısal nedenlere atfedilmesi halinde yoksulluk için liberal, yoksulların kendilerine atfedilmesi halinde ise genellikle yoksulluğun sonuçlarını daha da ağırlaştırarak geleneksel politikaların desteklendiğini göstermiştir. Sonuç olarak, yoksulların içinde buldukları olumsuz koşullardan sorumlu olduklarını düşünenler, toplumsal adaletsizliği görmemekte ve toplumun yoksullara yardım etme sorumluluğu taşımadığına ve yoksulların yardımı "hak etmedikleri"ne inanmaktadır.

Bunların yanı sıra ilgili literatürde, araştırmacıların daha çok bireyci ve yapısal atıflara odaklandığı söylenebilir. Dolayısıyla kaderci atıfların sosyodemografik ve sosyal psikolojik değişkenlerle ilişkisi

açık olmadığı gibi, genelde çalışmalarda kaderci atıflarla ilgili ayrıntılı analizlere yer verilmemiştir. Üstelik insanların bireyci ve yapısal atıfları daha çok yapma eğiliminde oldukları saptanmıştır (Abouchedid ve Nasser, 2001; Hunt, 2002; Kriedl, 2000). Ancak bazı çalışmalarda, yoksul katılımcıların yoksul olmayanlardan daha fazla kaderci atıflar yaptıkları bulunmuş ve bu durum yoksulların benlik saygısını koruma ihtiyacına bağlanmıştır (Morcol, 1997). Benzer biçimde, araştırmacılar bazı yoksulların kendi durumlarına yönelik anlatılarında "kader" ögesinin yer aldığını, yaşadıkları sıkıntıları "alinyazısı" olarak gördüklerini belirtmiştir (bkz., Erdoğan, 2002b). Bununla birlikte, ilgili literatürde yüksek sosyal statülü kişilerin düşük statülülerden daha fazla kaderci atıflar yaptığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Rim, 1984).

Bu çalışmada toplumumuzda yoksulluğa yönelik atıf boyutlarının neler olduğu tespit edilerek bu konuda kapsamlı bir ölçeğin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Daha önceden de söz edildiği üzere, yoksulluğun dinamikleri toplumdan topluma değiştiği gibi insanların yoksulluğu anlama ve açıklama biçimleri de toplumlar arasında değişiklik gösterebilmektedir. Dolayısıyla yoksulluğun algılanan nedenleriyle ilgili başka toplumlarda kullanılan ölçme araçlarını birebir çevirip, uygulamak bu olgunun eksik veya yanlış anlaşılmasına yol açabilir. Ayrıca yoksulluk toplumumuzun önemli bir sorunu olmasına rağmen, bu konuda yeterince çalışma olmamasının bir nedeninin de, geniş ölçekli araştırmalar yapılmasını kolaylaştırabilecek, toplumumuza uygun kapsamlı bir ölçme aracının eksikliği olduğu düşünülebilir. Toplumumuzda yoksulluğun hangi nedenler temelinde açıklandığının bilinmesi, yoksullukla mücadele sürecine, bu yönde sosyal politikaların oluşturulmasına ve yoksullara yönelik farklı biçimlerde ortaya çıkan ayrımcılık süreçlerini daha iyi anlamamıza katkı sağlayabilir.

Çalışmada, toplumumuzda yoksulluğun bireyci, yapısal ve kaderci olmak üzere üç temel boyut çerçevesinde açıklanması beklenmektedir. Bireyci atıfların adil dünya inancıyla pozitif yönde, yoksullara yardım politikalarıyla ilgili tutumlarla negatif yönde ilişkili olması, buna karşılık yapısal atıfların adil dünya inancıyla negatif yönde ve yoksullara yönelik yardım politikalarıyla ilgili tutumlarla pozitif yönde ilişkili olması çalışmanın diğer bir beklentisini oluşturmaktadır. Son olarak da, yoksullara görece olumlu duygular besleyenlerin görece olumsuz duygular besleyenlerden ve politik olarak kendilerini "sol"da tanımlayanların "sağ" da tanımlayanlardan yoksulluğun nedenlerine ilişkin daha fazla yapısal ve daha az bireyci atıflar yapacağı öngörülmüştür.

Çalışma 1: Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıflar Ölçeğinde Yer Alacak Maddelerin Seçimi

Yöntem

Katılımcılar ve İşlem

Çalışma 1'e Ege ve İzmir Ekonomi üniversitele-
rinde okumakta olan, yaşları 18-23 arasında değişen
(*Ort.* = 19.67, *S* = 1.25), 114'ü (% 55.3) kadın, 91'i
(% 44.2) erkek ve cinsiyet belirtmemiş 1 (% 0.5) kişi
olmak üzere toplam 206 kişi katılmıştır. Katılımcı-
ların % 80.6'sı Ege Üniversitesi'nde, % 18.9'u İzmir
Ekonomi Üniversitesi'nde; % 62'si Sosyal Bilimler,
% 38'i Fen Bilimleri alanında eğitim görmektedir.
Katılımcılardan 1 kişi (% .5) okulumu belirtmemiştir.

Örneklem gelir düzeyi açısından analiz edil-
diğinde, katılımcıların % 4.4'ünün "500 YTL ve altı",
% 22.3'ünün "501-1000 YTL arası", % 24.8'inin
"1001-1500 YTL arası", % 16.5'inin "1501-2000
YTL arası", % 16'sının "2001-3000 YTL arası" ve
% 10.2'sinin "3001 YTL ve üstü" gelir düzeyine sahip
olduğu bulunmuştur. Katılımcıların % 5.8'i gelir,
grubunu belirtmemiştir.

Katılımcılar, sosyo-demografik bilgilerin ve yok-
sulluğa ilişkin nedensel atıflarla ilgili soruların yer
aldığı anket bataryasını doldurmuştur. Uygulama ka-
tılımcılara ya sınıf ortamında ders öncesi veya son-
rasında toplu seanslar ya da Ege ve İzmir Ekonomi
üniversitelerinin kampüslerinin çeşitli yerlerinde yüz
yüze görüşme yoluyla yapılmıştır. Katılımcılara ça-
lışmanın toplumumuzda yoksulluğa ve yoksullara iliş-
kin değerlendirme, görüş ve tutumların öğrenilmesi
için yapıldığı ve kimliklerinin gizli tutulacağı
bildirilmiştir. Katılım için gönüllük esas alınmış,
katılmayı kabul etmeyen kişilere araştırma materyali
verilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıflar Listesi.

Çalışmada yoksulluğa ilişkin nedensel atıflarla ilgili
96 maddeden oluşan bir madde listesi kullanılmıştır.
Yoksulluğa yönelik nedensel atıflar literatürü
taranarak bu konuda 14 farklı ölçeğin, bu ölçeklerle
yürütülmüş çalışmaların (örn., Bullock, 2004;
Cozzarelli ve ark., 2001; Guimond ve ark., 1989;
Hine ve ark., 2005; Hunt, 1996; Morcol, 1997; Shek,
2003; Smith, 1985; Smith ve Stone, 1989) ve toplu-
mumuzda yoksullukla ilgili niteliksel yöntemler
kullanılarak yapılan araştırmaların (bkz., Erdoğan,
2002b) incelenmesinin ardından yoksulluğun neden-
lerine ilişkin 96 maddenin bulunduğu bir madde havuzu
oluşturulmuştur.

Madde havuzunda yer alan maddelerden 89'u
araştırmacılar tarafından İngilizceden Türkçeye çev-

rilirken, 7 madde ise ("kadınların çalıştırılmaması",
"toplum içinde dayanışmanın yeterince olmaması",
"kadınların üretime yeterince katılmamaları", "yok-
sulların kendi haklarını korumak için hiç ses çıkar-
mamaları, korkaklıkları", "yoksulların yeni teknolojik
gelişmelere ayak uyduramaması/yeniliğe kapalı ol-
maları", "yoksulların suça eğilimleri", "yoksulların
kendi akılsızlıkları" vb.) ilgili literatürden hareketle
araştırmacılar tarafından yazılmıştır.

Söz konusu maddeler 5 dereceli Likert tipi bir
ölçekte sunulmuştur. Katılımcılardan bu nedenlerin
toplumumuzdaki yoksulluğun açıklanmasında ne de-
rece önemli olduklarını (1 = Hiç önemli olmayan bir
neden; 5 = Çok önemli bir neden) belirtmeleri isten-
miştir. Bunun yanı sıra katılımcılara toplumumuzdaki
yoksulluğun açıklanmasında bu nedenlerin dışında
başka nedenlerin olduğunu düşünüyorsa bunları
yazmaları ve aynı ölçek üzerinde değerlendirmeleri
söylenmiştir. Ayrıca katılımcılardan, sunulan nedenler
arasında anlamakta güçlük çekilen ya da anlaşılma-
yan ifadeleri belirtmeleri istenmiştir.

Demografik Ölçekler. Bu bölümde katılımcı-
ların cinsiyet, yaş, ailenin aylık geliri, ailenin kökeni
gibi demografik özelliklerine yönelik sorular yer
almıştır.

Bulgular

YİNA Ölçeği'nde Yer Alacak Maddelerin Seçimi

YİNA Ölçeği'nde kullanılacak maddelerin seçimi
için öncelikle 96 maddeye varıma döndürmesiyle
maksimum olabilirlik faktör analizi uygulanmıştır. İlk
analizlerde özdeğeri 1'in üzerinde 27 faktör bulunma-
sına rağmen, faktör sayısının belirlenmesine ilişkin
kriterler (örn., özdeğerlerin 3. faktörden sonra düşüş
göstermesi, Scree grafiği) 3 faktörlü çözümü destek-
lemiştir. Faktörlerden birincisi varyansın % 11.69'unu,
ikincisi % 10.90'ını üçüncüsü ise % 6.55'ini açıkla-
mıştır. Faktörlerin üçü birden toplam varyansın
% 29.14'ünü açıklamıştır. Birinci faktör 26, ikinci
faktör 52, üçüncü faktör 18 maddeden oluşmuştur.
Faktörlerin ilgili literatürle tutarlı olduğu görülmüş-
tür. Birinci faktördeki maddeler, yoksullara yönelik
içsel atıflarla (örn., yoksulların kişilik özellikleriyle
ve davranışlarıyla) ilişkili olduğundan bu faktör
"Bireyci Atıflar" boyutu, ikinci faktördeki maddeler
yoksulluğun toplumsal koşullara atfedilmesiyle ilişkili
olduğundan bu faktör "Yapısal Atıflar" boyutu olarak
adlandırılmıştır. Son faktör ise kadere ve aileye vurgu
yaptığından "Kaderci-Ailesel Atıflar" boyutu olarak
isimlendirilmiştir. Maddelerin faktörlere göre dağı-
lımı Tablo 1'de gösterilmiştir, bu tabloda vurgulu ola-
rak yazılmış faktör yükleri o maddenin hangi faktöre
ait olduğunu göstermektedir.

Tablo 1. Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atf Maddelerinin Seçimi İçin Yapılan Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör Yüğü		
	Bireyci Atıflar	Yapısal Atıflar	Kaderci-Ailesel Atıflar
88. Yoksulların girişimci, iş bitirici olmaması, fırsatları değerlendirememesi	.77		.18
64. Yoksulların kendini geliştirme / gerçekleştirme çabasının eksikliği	.75	.18	
28. Yoksulların kişisel sorumsuzluğu, disiplinsizliği	.74		
45. Yoksulların çalışmayı sevmemesi	.73		
15. Yoksulların çaba eksikliği, yeterince çaba sarf etmemesi	.72		
83. Yoksulların inisiyatif almaktan kaçınması	.68		.16
7. Yoksulların tembellikleri	.66		-.15
80. Yoksul insanların birikim yapamaması, savurganca para harcamaları	.65		.18
23. Yoksulların hırslı olmaması	.65	.19	
50. Yoksullar arasında ahlaksızlığın daha yaygın olması	.65		.18
73. Yoksulların hayatlarını değiştirme konusunda risk almaya istekli olmaması	.64		.23
62. Yoksulların sabır ve sebat yönünden eksik olması	.61		.25
33. Yoksulların ayağını yorganına göre uzatamaması	.61		.16
82. Genelde yoksulların alkol ve uyuşturucu bağımlısı olmaları	.61		
96. Yoksulların suça eğilimleri	.60	.15	.19
95. Yoksulların kendi akılsızlıkları	.59		.21
67. Yoksulların genelde psikolojik durumlarının bozuk olması	.59	.15	.27
93. Yoksulların kendi haklarını korumak için hiç ses çıkarmamaları, korkaklıkları	.59	.37	.17
17. Yoksulların yeni teknolojik gelişmelere ayak uyduramaması / yeniliğe kapalı olmaları	.57	.11	
26. Zeka eksikliği / düşük zeka	.45	.12	.21
31. Yoksulların doğuştan niteliksiz olmaları	.45		.34
32. İşsiz insanların iş olan bölgelere taşınmak istememesi	.44	.15	
47. Yoksullar arasında hastalık ve fiziksel engellerin yaygın olması	.44	.16	.32
9. Yoksulların yetenek ve beceri yönünden eksik olması	.40		.19
4. Yoksulların yeterince çok çalışmaması	.39		-.12
42. Yoksulların çeşitli kaynaklardan yardım almalarının yarattığı motivasyon eksikliği	.37	.21	.28
58. Ekonomik sistemin bozukluğu	-.13	.71	-.13
85. Devletin eğitim hizmetlerini eşit olarak verememesi		.69	
81. Türkiye'nin ekonomik politikaları		.63	
41. Hakim politik / ekonomik ideoloji	-.14	.62	
87. Yabancı ülkeler tarafından sömürülme		.61	.26
54. Ülkede gelirin adaletli dağılması	-.12	.60	.11
24. Devlet politikalarının yetersizliği		.55	-.34
53. Çokuluslu şirketler tarafından sömürülme		.54	.26
34. Devletin yeterince iş olanağı yaratmaması		.52	-.14
22. Doğal kaynakların yanlış kullanılması		.52	
29. Politik istikrarsızlık		.51	-.26
91. Yüksek miktardaki yabancı borçlar		.51	
84. Zenginlerin sömürüsü		.49	.36
40. Toplumumuzdaki eşit olmayan fırsatlar	-.22	.49	.25
76. Yoksul bölgelerdeki okulların kötü olması	.17	.47	.24
77. Terfi ve ücret konusundaki önyargı ve ayrımcılık		.46	.24

Tablo 1 devam. Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıf Maddelerinin Seçimi İçin Yapılan Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör Yüğü		
	Bireyci Atıflar	Yapısal Atıflar	Kaderci-Ailesel Atıflar
16. Devletin sağlık hizmetlerini verme güçlüğü		.46	
60. Çalışanları koruyan güçlü örgütlerin olmayışı		.46	.21
57. Ülkede işsizliğin çok olması	-.13	.45	
38. Zengin azınlıklar tarafından sömürölme		.45	.32
86. Bazı işletme ve sektörlerdeki düşük ücretler		.43	.27
56. Kadınların çalıştırılmaması		.42	
63. A.B.D.'nin ekonomik politikalarını uygulamak		.42	.11
35. Toplumumuzda ekonominin kötüye gitmesi		.42	-.10
78. Kadınların üretime yeterince katılmamaları		.42	.21
94. Toplum içinde dayanışmanın yeterince olmaması	.35	.42	.20
69. Toplumumuzun sosyal adaletten yoksun olması	.20	.41	.28
90. Fırsatların genelde zenginler tarafından kullanılması	.14	.41	.35
70. Devletin çocuk bakımı hizmetlerini sağlamaması	.12	.40	.35
20. Yoksulların çok çocuk yapması	.30	.39	
61. Toplumda yeterince donanımlı insanın olmayışı	.21	.38	.24
49. Devletin yoksullara ilişkin duyarsızlığı	.23	.38	
6. Devletin barınma imkanları sağlayamaması	.11	.38	-.11
43. Türkiye'deki çatışmalara ayrılan kaynaklar	.20	.37	.13
71. Geleneksel değerlere aşırı bağlılık	.24	.36	.27
25. Yoksullara karşı önyargı ve ayrımcılık		.36	.34
75. İş eğitiminin, mesleki kursların yetersizliği	.12	.35	
46. Devletin tarımı desteklemedeki zorluğu	.19	.34	
79. Modern ilerleme ve küreselleşme		.34	.21
37. Aslında dünyayı yöneten ama bizim bilmediğimiz dışsal güçler		.33	.25
68. Turizm kaynaklarının verimli kullanılmaması	.18	.32	
48. Özel sektörün yeterli ölçüde iş sağlayamaması		.30	.29
11. Global ekonomik sistem	-.29	.29	.27
8. Tarım yöntemlerinin çağa uygun olmaması	.25	.27	
3. Gelişmiş ülkelere beyin göçünün giderek artması		.25	
19. Yoksulların yapabildiği işlerin ücretlerinin düşük olması (örn., inşaat işçiliği vb.)		.24	.23
2. Nüfusun fazlalığı		.24	
18. Köyde oturanların kente göçmeleri	.14	.22	.16
21. Erkeklerle kıyasla kadınlara daha düşük ücret verilmesi	.22	.22	.14
30. Komşu ülkelerdeki savaşların ülkemizi yoksullaştırması		.21	.19
65. Orduya, silahlanmaya yüksek bütçe ayrılması		.18	
1. Yoksulların iyi eğitim almamış olması		.15	
44. Yoksul bir ailede büyümüş olmak			.59
13. Yoksulluk içinde doğmuş olmak			.55
10. Kötü şans	.14	-.12	.52
52. Adaletsiz toprak bölüşümü		.31	.51
55. Kader	.25	-.20	.50
36. Yoksullara miras kalmaması	.21		.49

Tablo 1 devam. Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıf Maddelerinin Seçimi İçin Yapılan Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör Yüğü		
	Bireyci Atıflar	Yapısal Atıflar	Kaderci-Ailesel Atıflar
27. Tanrının takdiri	.31	-.22	.48
89. İş bulmayı sağlayabilecek “bağlantılara” sahip olmamak	.22		.48
66. Ailenin dağılması	.35	.16	.46
74. Genelde dağılmış ailelerde yaşamak	.32		.45
51. Yoksullara torpil yapacak ilişkilerinin olmaması		.16	.43
14. Gelişmiş ülkelerin yardımlarının yetersizliği	.11		.42
92. Kötü iklim koşulları	.31		.36
59. Kötü çevre koşulları	.27	.29	.31
72. Gelişmiş ülkelerdeki kaynakların aşırı tüketimi	.22	.24	.26
39. Zengin doğal kaynakların olmayışı	.25	.19	.26
12. Doğal afetlerin sık yaşanması			.24
5.Yüksek vergi oranları		.11	-.19
Açıklanan varyans %	11.69	10.90	6.55

Madde seçiminde ise 5 işlem uygulanmıştır. İlk olarak, üç faktörlü çözüm sonucunda faktör kesim noktası olarak öncelikle .30 değeri temel alınmış ve bu kriteri karşılayan 82 madde tespit edilmiştir. Bu maddelerin 26’sı “Bireyci Atıflar”, 42’si “Yapısal Atıflar” ve 14’ü “Kaderci-Ailesel Atıflar” faktörlerinden yük almıştır.

İkinci olarak, 82 madde arasında, maddenin faktör yükü, diğer faktörlerden yüksek yük alması, ölçmeyi amaçladığı faktör altında yer alması, anlaşılabilirliği ve içeriğinin kapsamı temelinde seçim yapılmıştır. Bu aşamada söz konusu tüm ölçütlere uyan 46 maddeden 15’inin birinci faktörden, 24’ünün ikinci faktörden ve 7’sinin üçüncü faktörden yük aldığı gözlenmiştir. Söz konusu maddeler arasında üç maddenin içeriği ve dili daha anlaşılır kılınması için revize edilmiştir (40., 43. ve 91. maddeler). Buna göre, “toplumumuzdaki eşit olmayan fırsatlar” maddesi “toplumumuzdaki fırsat eşitsizliği”; “Türkiye’deki çatışmalara ayrılan kaynaklar” maddesi “Türkiye’deki çatışmalara ve güvenliğe ayrılan kaynaklar” ve “yüksek miktardaki yabancı borçlar” maddesi “yüksek miktardaki dış borçlar” olarak değiştirilmiştir.

Üçüncü olarak, yedi madde (90., 74., 70., 20., 25., 52. ve 27. maddeler) üç faktörün ikisinden de .30’un üzerinde yük almasına rağmen analizden çıkarılmamış, maddelerin daha yüksek yük aldıkları faktör ya da kuramsal olarak uygun oldukları faktör altındaki yerleri korunmuştur. Böylece madde sayısı 53’e yükselmiştir.

Dördüncü olarak, üç madde (3., 2. ve 18. maddeler) ikinci faktörden .30’un altında (.22-.25 değerleri arasında) yük almasına rağmen kuramsal nedenlerle analize dahil edilmiş böylece madde sayısı 56’ya ulaşmıştır.

Son olarak, ikinci faktördeki .30’un üzerinde yük alan 86. madde (“bazı işletme ve sektörlerdeki düşük ücretler”) ve .24 değerinde yük alan 19. madde (“yoksulların yapabildiği işlerin ücretlerinin düşük olması [örn., inşaat işçiliği vb.]” kapsamlarının genişletilmesi amacıyla tek bir maddede birleştirilerek (“daha çok yoksulların çalıştığı bazı sektörlerdeki düşük ücretler [örn., inşaat işçiliği vb.]” ikinci faktörde (yapısal atıflar) analize dahil edilmiştir.

Bütün bu aşamalar sonucunda, Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıflar Ölçeği için seçilen 57 madde 5’li Likert tipi bir ölçek haline getirilmiştir. Yapısal Atıflar boyutunda 33, Bireyci Atıflar boyutunda 15 ve Kaderci-Ailesel Atıflar boyutunda 9 maddeye yer verilmiştir.

Çalışma 2: Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıflar Ölçeği’nin Psikometrik Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Yöntem

Katılımcılar ve İşlem

Çalışmaya Ege, İzmir Ekonomi ve Dokuz Eylül üniversitelerinin çeşitli bölümlerinde okumakta olan,

yaşları 17-27 arasında değişen ($Ort. = 21.18, S = 2.03$), 348'i (% 55.8) kadın, 234'ü (% 39.5) erkek ve cinsiyet belirtmemiş 10 kişi (% 1.7) olmak üzere toplam 592 kişi katılmıştır.

Katılımcıların % 67.7'si Ege, % 24'ü İzmir Ekonomi ve % 6.6'sı Dokuz Eylül Üniversitesi'nde eğitim görmekte olup, % 1.7'si okulunu belirtmemiştir. Katılımcıların % 74.8'inin Sosyal Bilimler, % 19.6'sının Fen Bilimleri, % 4.1'inin Güzel Sanatlar alanlarında okudukları ve % 1.5'inin bölümünü belirtmediği saptanmıştır.

Örneklem gelir düzeyi açısından analiz edildiğinde, katılımcıların % 5.7'sinin "500 YTL ve altı", % 23'ünün "501-1000 YTL arası", % 24.5'inin "1001-1500 YTL arası", % 15.5'inin "1501-2000 YTL arası", % 13.3'ünün "2001-3000 YTL arası" ve % 13.5'inin "3001 YTL ve üstü" gelir düzeyine sahip olduğu bulunmuştur. Katılımcıların % 4.4'ü gelir düzeyini belirtmemiştir.

Katılımcılar, çeşitli ölçeklerden ve sosyo-demografik sorulardan oluşan anket bataryasını doldurmuştur. Uygulama katılımcılara ya sınıf ortamında ders öncesi veya sonrasında toplu seanslar ya da Ege ve İzmir Ekonomi üniversitelerinin kampüslerinin çeşitli yerlerinde yüz yüze görüşme yoluyla yapılmıştır. Katılımcılara çalışmanın toplumumuzda yoksulluğa ve yoksullara ilişkin değerlendirme, görüş ve tutumların öğrenilmesi için yapıldığı ve kimliklerinin gizli tutulacağı bildirilmiştir. Katılım için gönüllülük esas alınmış, katılmayı kabul etmeyen kişilere araştırma materyali verilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıflar Ölçeği.

Çalışma 1'de araştırmacılar tarafından geliştirilen 57 maddelik YİNA Ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılardan YİNA Ölçeği kapsamında sunulan nedenlerin toplumumuzdaki yoksulluğun açıklanmasında ne derece önemli olduklarını 5 dereceli Likert tipi bir ölçek üzerinde (1 = Hiç önemli olmayan bir neden; 5 = Çok önemli bir neden) belirtmeleri istenmiştir.

Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği. İnsanların kişisel dünyalarına ilişkin adil dünya inancı düzeylerini ölçmek amacıyla Dalbert'in (1999) Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği (Personal Belief in a Just World) kullanılmıştır. Bu ölçek, 7 maddelik 5 dereceli Likert tipi bir ölçektir (1 = Kesinlikle katılmıyorum; 5 = Tamamen katılıyorum). Ölçekten alınan yüksek/düşük puanlar kişisel adil dünya inancı eğiliminin yüksekliğini/düşüklüğünü temsil etmektedir. Bu çalışmada, Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği'nin Cronbach alfa katsayısı .88 olarak saptanmıştır. Söz konusu ölçek Türkçeye Göregenli (2003) tarafından uyarlanarak, güvenilirlik ve geçerlik çalışması yapılmıştır. Bu ölçe-

ğin örnek maddeleri şunlardır: "Çoğunlukla ne hak ettiysem onu bulmuşumdur", "Hayatımdaki adaletsizlikler istisnai durumlardır" ve benzeri.

Yoksullara Yardım Politikalarıyla İlgili Tutumlar Ölçeği. Katılımcıların yoksullara yardım politikalarıyla ilgili tutumları, Solak ve Göregenli (2007) tarafından geliştirilen 8 maddelik Yoksullara Yardım Politikalarıyla İlgili Tutumlar (YYPİT) Ölçeği vasıtasıyla ölçülmüştür.

Bu ölçek MacDonald'ın Yoksulluk Ölçeği'nden (MacDonald's Poverty Scale, MacDonald, 1971, akt. Furnham ve Gunter, 1984) ve Yoksullara Yönelik Tutumlar Ölçeği'nden (Attitudes Toward the Poor Questionnaire: Atherton, Gemmel, Haagenstad, Holt, 1993) yoksullara yardım politikalarıyla ilgili 8 maddenin seçilmesi ve bunların araştırmacılar tarafından İngilizceden Türkçeye çevrilmesi sonucu oluşturulmuştur. Solak ve Göregenli (2007), söz konusu ölçeğin faktör yapısı, kriter geçerliği ve iç tutarlılığının sınırdığı çalışmada, ölçeğin tek boyutlu yapısına işaret etmiş, Cronbach alfa katsayısının .71 olduğunu bildirmiştir. Ayrıca söz konusu çalışmada, algılanan sosyo-ekonomik statüsü düşük olanların yüksek olanlara göre yoksullara yardım politikalarını daha fazla destekledikleri bulunmuştur. Bu ölçeğin örnek maddeleri şunlardır: "Yoksulluk programlarına para akıtmak ulusal ekonomiyi sakatlamakta ve gerçekten çalışanların hakkı yenmektedir", "Devlet yoksulluğu önleme programları için çok fazla, gereksiz para harcamaktadır", "Yoksullara yönelik sosyal programlar için benim cebimden para çıkacak olsa da bunu desteklerim" ve benzeri. Söz konusu maddeler 5 dereceli Likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirilmiştir (1 = Kesinlikle katılmıyorum; 5 = Tamamen katılıyorum). Ölçekten alınan yüksek/düşük puanlar, yoksullara yardım politikalarının yüksek/düşük düzeyde desteklenmesini temsil etmektedir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .76 olarak bulunmuştur.

Yoksullara İlişkin Duygularla İlgili Ölçüm.

Katılımcıların yoksullara ilişkin ne ölçüde olumlu veya olumsuz duygular beslediklerini saptamak için anket formunda "Lütfen yoksullar hakkında ne ölçüde olumlu ya da olumsuz duygular beslediğinizi aşağıdaki cetveldən yararlanarak belirtiniz" sorusuna yer verilmiştir. Söz konusu soru, 7 basamaklı Likert tipi bir ölçek (1 = "Çok olumsuz"; 7 = "Çok olumlu") üzerinde kişinin kendisini yerleştirmesi esasına dayanmaktadır.

Siyasi Görüşle İlgili Ölçüm. "Kendinizi siyasi görüşleriniz açısından nasıl tanımlarsınız?" sorusu vasıtasıyla katılımcıların siyasi eğilimlerinin belirlenmesine çalışılmıştır. Söz konusu soru, "sol" ifadesinin en solda ve "sağ" ifadesinin en sağda yer aldığı 7 basamaklı Likert tipi bir ölçek üzerinde kişinin kendi-sini yerleştirmesi esasına dayanmaktadır. Bu ölçüm ön-

ceki çalışmalarda sınınanarak geçerliliği test edilmiştir (Göregenli, 2005).

Demografik Ölçümler. Bu bölümde katılımcıların cinsiyet, yaş, ailenin aylık geliri gibi demografik özelliklerine yönelik sorular yer almıştır.

Bulgular

YİNA Ölçeği'nin Faktör Yapısı

YİNA Ölçeği'nin geçerliğini sınamak amacıyla varimaks döndürmesiyle temel bileşenler faktör analizi yapılmıştır. İlk analizde özdeğeri 1'in üzerinde olan 13 faktör bulunmasına rağmen faktör sayısının

saptanmasına ilişkin ölçütler (örn., Scree grafiği, özdeğerlerin 3. faktörden sonra düşüş göstermesi vb.) üç faktörlü çözümü desteklemiştir. Bu faktörler ön çalışma sonuçlarıyla da paralel olarak, sırasıyla "Yapısal Atıflar", "Bireyci Atıflar" ve "Kaderci-Ailesel Atıflar" olarak adlandırılmıştır. İlk faktör toplam varyansın % 16.29'unu, ikinci faktör toplam varyansın % 13.99'unu ve son faktör toplam varyansın % 5.16'sını açıklamıştır. Açıklanan toplam varyans 35.44'tür. Maddelerin faktörlere göre dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir. Bu tabloda vurgulu olarak yazılmış faktör yükleri o maddenin hangi faktöre ait olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. YİNA Ölçeği'nin Faktör Yapısı

Maddeler	Faktör Yüğü		
	Yapısal Atıflar	Bireyci Atıflar	Kaderci-Ailesel Atıflar
15. Yabancı ülkeler tarafından sömürölme	.68		
34. Toplumumuzda ekonominin kötüye gitmesi	.67		
26. Ülkede gelirin adaletli dağılmayışı	.67		
36. Devletin sağlık hizmetlerini verme gücölüğü	.67		
14. Devletin eğitim hizmetlerini eşit olarak verememesi	.65		
50. Devletin yoksullara ilişkin duyarsızlığı	.63		
53. Türkiye'nin ekonomik politikaları	.61		
31. Yüksek miktardaki dış borçlar	.61		
51. Devletin çocuk bakım hizmetlerini sağlamaması	.61		
25. Devletin tarımı desteklemedeki zorluğu	.61		
45. Çalışanları koruyan güçlü örgütlerin olmaması	.61		
44. Toplumumuzdaki fırsat eşitsizliği	.60		
33. Devletin barınma imkânları sağlayamaması	.56		
40. Ülkede işsizliğin çok olması	.54		
49. Gelişmiş ülkelere beyin göçünün giderek artması	.54		
37. Turizm kaynaklarının verimli kullanılmaması	.53		
56. Yoksul bölgelerdeki okulların kötü olması	.53		
5. Politik istikrarsızlık	.51		
57. Fırsatların genelde zenginler tarafından kullanılması	.50		
22. İş eğitiminin, mesleki kursların yetersizliği	.49		
20. Daha çok yoksulların çalıştığı bazı sektörlerdeki düşük ücretler (örn., inşaat işçiliği vb.)	.48		
16. Adaletsiz toprak bölüşümü	.48		
10. Terfi ve ücret konusundaki önyargı ve ayrımcılık	.45		
23. Köyde oturanların kente göçmeleri	.42		
6. Kadınların çalıştırılmaması	.40		
41. Türkiye'deki çatışmalara ve güvenliğe ayrılan kaynaklar	.39		
42. Toplumumuzda yeterince donanımlı insanın olmayışı	.37		
18. Nüfusun fazlalığı	.37		

Tablo 2 devam. YİNA Ölçeği'nin Faktör Yapısı

Maddeler	Faktör Yüğü		
	Yapısal Atıflar	Bireyci Atıflar	Kaderci-Ailesel Atıflar
28. Modern ilerleme ve küreselleşme	.36		
54. Yoksullara karşı önyargı ve ayrımcılık	.36		
1. Doğal kaynakların yanlış kullanılması	.35		
43. Yoksulların kişisel sorumsuzluğu, disiplinsizliği		.79	
39. Yoksulların girişimci, iş bitirici olmaması, fırsatları değerlendirememesi, uyanık olmaması		.78	
48. Yoksulların çaba eksikliği / yeterince çaba sarf etmemesi		.77	
32. Yoksulların çalışmayı sevmemesi		.77	
35. Yoksulların hırslı olmaması		.76	
29. Yoksulların sabır ve sebat yönünden eksik olması		.72	
12. Yoksul insanların birikim yapamaması, savurganca para harcamaları		.69	
55. Genelde yoksulların alkol ve uyuşturucu bağımlısı olmaları		.68	
17. Yoksulların kendi akılsızlıkları		.68	
46. Yoksullar arasında ahlaksızlığın daha yaygın olması		.68	
21. Yoksulların yeni teknolojik gelişmelere ayak uyduramaması / yeniliğe kapalı olmaları		.61	
27. Yoksulların genelde psikolojik durumlarının bozuk olması		.55	
9. Yoksulların yetenek ve beceri yönünden eksik olması		.53	
7. Yoksulların hayatlarını değıştirme konusunda risk almaya istekli olmaması		.47	
38. Genelde dağılmış ailelerde yaşamak		.40	
8. Yoksulların çok çocuk yapması		.37	
11. Geleneksel değerlere aşırı bağıllık		.36	
3. Yoksulların suça eğilimleri		.34	
13. Kötü iklim koşulları		.33	
52. Yoksulluk içinde doğmuş olmak			.73
2. Yoksul bir ailede büyümüş olmak			.58
19. Yoksullara miras kalmaması			.52
30. Yoksullara torpil yapacak ilişkilerinin olmaması			.48
24. Kader			.44
4. Kötü şans			.42
47. Tanrının takdiri			.37
Açıklanan varyans %	16.29	13.99	5.16

Tablo 2'de görüldüğü gibi, faktör yükleri incelendiğinde iki maddenin (38. madde: "genelde dağılmış ailelerde yaşamak" ve 13. madde: "kötü iklim koşulları"), "Bireyci Atıflar" faktöründen .30'un üzerinde yük aldığı gözlenmiş ancak kuramsal olarak bu faktörle uyumadıklarından ilerleyen analizlere dahil edilmemiştir. Ayrıca 1. Çalışmada "Yapısal Atıflar" alt ölçeğinden yük alan iki maddenin (8. madde: "yoksulların çok çocuk yapması" ve 11. madde: "geleneksel değerlere aşırı bağıllık"), bu çalışmada "Bireyci Atıflar" alt ölçeğinden diğer boyutlara kıyasla daha

yüksek ve .30'un üstünde yük aldıkları gözlenmiş dolayısıyla bu maddeler, "Bireyci Atıflar" alt ölçeğine dahil edilmiştir. Geriye kalan maddeler ön çalışma bulgularıyla tutarlı olarak, yük aldıkları faktör boyutu altında analiz edilmiştir. Böylece, Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıflar Ölçeği 55 maddesiyle son halini almıştır. Bu maddelerin 31'i "Yapısal Atıflar", 17'si "Bireyci Atıflar" ve 7'si "Kaderci-Ailesel Atıflar" alt ölçeklerine aittir. Söz konusu alt boyutlar altında yer alan maddeler Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. YİNA Ölçeği'nin Maddeleri

Yapısal Atıflar Boyutu Maddeleri	
Doğal kaynakların yanlış kullanılması	Terfi ve ücret konusundaki önyargı ve ayrımcılık
Politik istikrarsızlık	Kadınların çalıştırılmaması
Nüfusun fazlalığı	Devletin eğitim hizmetlerini eşit olarak verememesi
Yabancı ülkeler tarafından sömürülme	Adaletsiz toprak bölüşümü
Toplumumuzda ekonominin kötüye gitmesi	Daha çok yoksulların çalıştığı bazı sektörlerdeki düşük ücretler (örn., inşaat işçiliği vb.)
Devletin tarımı desteklemedeki zorluğu	İş eğitiminin, mesleki kursların yetersizliği
Modern ilerleme ve küreselleşme	Yüksek miktardaki dış borçlar
Yoksul bölgelerdeki okulların kötü olması	Devletin sağlık hizmetlerini verme güçlüğü
Turizm kaynaklarının verimli kullanılmaması	Devletin barınma imkanları sağlayamaması
Ülkede işsizliğin çok olması	Gelişmiş ülkelere beyin göçünün giderek artması
Devletin yoksullara ilişkin duyarlılığı	Devletin çocuk bakım hizmetlerini sağlamaması
Toplumumuzdaki fırsat eşitsizliği	Türkiye'nin ekonomik politikaları
Yoksullara karşı önyargı ve ayrımcılık	Çalışanları koruyan güçlü örgütlerin olmaması
Fırsatların genelde zenginler tarafından kullanılması	Türkiye'deki çatışmalara ve güvenliğe ayrılan kaynaklar
Toplumumuzda yeterince donanımlı insanın olmayışı	Köyde oturanların kente göçmeleri
Ülkede gelirin adaletli dağılması	
Bireyci Atıflar Boyutu Maddeleri	
Yoksulların suça eğilimleri	Yoksulların hayatlarını değiştirme konusunda risk almaya istekli olmaması
Yoksulların yetenek ve beceri yönünden eksik olması	Yoksul insanların birikim yapamaması, savurganca para harcamaları
Yoksulların kendi akılsızlıkları	Yoksulların genelde psikolojik durumlarının bozuk olması
Yoksulların yeni teknolojik gelişmelere ayak uyduramaması / yeniliğe kapalı olmaları	Yoksulların çalışmayı sevmemesi
Yoksulların sabır ve sebat yönünden eksik olması	Yoksulların girişimci, iş bitirici olmaması, fırsatları değerlendirememesi, uyanık olmaması
Yoksulların hırslı olmaması	Yoksulların kişisel sorumsuzluğu, disiplinsizliği
Yoksullar arasında ahlaksızlığın daha yaygın olması	Genelde yoksulların alkol ve uyuşturucu bağımlısı olmaları
Yoksulların çaba eksikliği / yeterince çaba sarf etmemesi	Geleneksel değerlere aşırı bağlılık
Yoksulların çok çocuk yapması	
Kaderci-Ailesel Atıflar Boyutu Maddeleri	
Kader	Kötü şans
Yoksul bir ailede büyümüş olmak	Yoksullara miras kalmaması
Yoksulluk içinde doğmuş olmak	Tanrının takdiri
Yoksullara torpil yapacak ilişkilerinin olmaması	

YİNA Ölçeği'nin faktör yapısının incelenmesi için doğrulayıcı faktör analizi de yapılmıştır (LISREL 8.80, Joreskog ve Sorbom, 1996). Modelde, bireyci atıflar, yapısal atıflar ve kaderci-ailesel atıflar örtük değişkenler olarak tanımlanmıştır. Bu örtük değişkenlerin tanımlanması için her bir yapıya ait ölçek maddeleri, madde parsellerinin oluşturulması için kullanılmıştır. Modelde örtük değişkenler, ölçek maddelerinin sayısına göre iki ya da üç madde parseliyle tanımlanmıştır. Bu parseller, maddelerin toplam puanla

korelasyonlarından hareketle oluşturulmuştur. Öncelikle her alt boyuttaki maddeler toplam puanla olan korelasyonlarına göre yüksekten düşüğe doğru sıralanmış ve sırasıyla her bir madde farklı parselde dahil edilmiştir. Ardından, her parselde ait maddeler kendi içinde toplanarak, her parselde ilişkin toplam puan elde edilmiştir.

Model uyumunun değerlendirilmesinde, genel olarak kabul gören kriterler incelendiğinde modelin RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation)

değerinin .06 ve SRMR (Standardized RMR) değerinin .08 ve altında olması, CFI (Comparative Fit Index), NNFI (Non-Normed Fit Index) ve IFI (Incremental Fit Index) değerlerinin .95'ten büyük olması ve ki-kare değerinin serbestlik derecesi değerine oranının 3'ten küçük olması istenmektedir (Hu ve Bentler, 1999, akt. Schreiber, Nora, Stage, Barlow ve King, 2006; akt. Şimşek, 2007).

Bu değerler ışığında söz konusu model test edildiğinde, modelin veriye uyumunun iyi düzeyde olduğu görülmüştür [$\chi^2(17, n = 590) = 55.70, p < .001$; RMSEA = .06; 90 % güvenilirlik aralığı = .04 < RMSEA < .08; SRMR = .03; CFI = .99; NNFI = .98; IFI = .99]. Ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranı ($\chi^2 / sd = 3.27$) 3 değerine çok yakındır. Başka bir deyişle uyum indeksleri verinin üç faktörlü çözümünü desteklemektedir. Ayrıca, modeldeki tüm standartlaştırılmış faktör yükleri istatistiksel açıdan anlamlı olup, bireyci atflar ve yapısal atflar örtük değişkenleri arasında .23, bireyci atflar ve kaderc-i-ailese atflar örtük değişkenleri arasında .48, yapısal ve kaderc-i-ailese atflar örtük değişkenleri arasında ise .15 düzeyinde yapısal ilişki tespit edilmiştir.

YİNA Ölçeği'nin Geçerliliği

YİNA Ölçeği'nin alt boyutlarının yoksullara yardım politikalarıyla ilgili tutumlar ve kişisel adil dünya inancı ile ilişkisi Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı kullanılarak incelenmiş ve sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur. Araştırmanın beklentileri doğrultusunda, yoksullara yardım politikalarıyla ilgili olumlu tutumların bireyci atflarla negatif yönde ve istatistiksel açıdan anlamlı ($r = -.34, n = 542, p < .001$) buna karşılık, yapısal atflarla pozitif yönde ve istatistiksel açıdan anlamlı ($r = .13, n = 542, p < .01$) bir ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca yoksullara yardım politikalarıyla ilgili olumlu tutum-

ların kaderc-i-ailese atflarla ilişkisinin negatif yönde ve istatistiksel açıdan anlamlı olduğu da saptanmıştır ($r = -.12, n = 544, p < .05$).

Yine araştırmanın beklentileriyle tutarlı olarak, kişisel adil dünya inancının bireyci atflarla pozitif yönde ($r = .24, n = 558, p < .001$) ve yapısal atflarla negatif yönde ($r = -.10, n = 558, p < .05$) bir ilişkisi gözlenmiştir. Kişisel adil dünya inancının kaderc-i-ailese atflarla ilişkisinin ise istatistiksel açıdan anlamsız olduğu bulunmuştur ($r = .03, n = 561, p > .05$).

Güvenirlige İlişkin Bulgular

Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atflar Ölçeği'nin alt ölçeklerinin güvenirligi için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısına bakılmıştır. Testin tamamından alınan tek bir toplam puan elde edilemediğinden, ölçeğin bütünü için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmamıştır. Bu değer Bireyci Atflar alt ölçeği için .91, Yapısal Atflar alt ölçeği için .91 ve Kaderc-i-Ailese Atflar alt ölçeği için .69 olduğu bulunmuştur. Söz konusu sonuçlar YİNA alt ölçeklerinin iç tutarlığının tatmin edici olduğuna işaret etmiştir.

YİNA Ölçeği'nin alt ölçeklerine madde analizi uygulanmış ve Bireyci Atflar alt ölçeği maddelerinin toplam puanla olan korelasyonlarının .32 ve .74, Yapısal Atflar alt ölçeğinin .31 ve .62, Kaderc-i-Ailese Atflar alt ölçeğinin ise .32 ve .46 arasında değiştiği bulunmuştur. Sonuçlar tüm maddelerin ayırt edici özelliğe sahip olduğuna işaret etmiştir.

YİNA Ölçeği Alt Ölçeklerinin Yoksullara İlişkin Duygular Açısından Karşılaştırılması

Yoksullara yönelik duygular ölçümünde örneklem ortalamasının 4.90 ve standart sapmasının 1.13 olduğu saptanmıştır. Katılımcıların yoksullara ilişkin duygularına göre, YİNA alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı üç ayrı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Ancak öncelikle, katılımcıların kendilerini değerlendirmeye dayanan 7 basamaklı ölçek, frekans dağılımı temelinde üç eşit parçaya bölünmüş ve "görelili olumsuz", "nötr" ve "görelili olumlu" olarak etiketlenen üç grup oluşturulmuştur. Buna göre, örneklemin % 37.3'ünün "görelili olumsuz", % 32'sinin "nötr" ve % 30.6'sının "görelili olumlu" grubunda yer aldığı bulgulanmıştır. Sonuçlar, grupların sadece bireyci atflar ($F_{2,572} = 17.47, p < .001, \eta^2 = .06$) ve yapısal atflar ($F_{2,572} = 4.61, p < .05, \eta^2 = .02$) açısından farklılaşımına işaret etmiştir. Kaderc-i ailese atflar açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır ($F_{2,575} = 1.80, p > .05$).

Araştırmanın beklentileri doğrultusunda Tukey çoklu karşılaştırma testleri, yoksullara ilişkin görelili olumlu duygulara sahip olanların ($Ort. = 2.30, S = .71$),

Tablo 4. YİNA Ölçeği'nin Yoksullara Yardım Politikalarıyla İlgili Tutumlar ve Kişisel Adil Dünya İnancı ile İlişkisi

	Yoksullara Yardım Politikalarıyla İlgili Tutumlar	Kişisel Adil Dünya İnancı
Bireyci Atflar	-.34***	.24***
Yapısal Atflar	.13**	-.10*
Kaderc-i-Ailese Atflar	-.12*	.03

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

görelî olumsuz ($Ort. = 2.74, S = .79$) ve nötr ($Ort. = 2.62, S = .76$) duygulara sahip olanlara kıyasla daha az bireyci atıflar yaptıklarını ve yine görelî olumlu duygulara sahip olanların ($Ort. = 3.99, S = .55$) görelî olumsuz duygulara ($Ort. = 3.83, S = .58$) sahip olanlara göre daha fazla yapısal açıklamalara başvurduklarını göstermiştir.

YİNA Alt Ölçeklerinin Siyasi Görüşler Açısından Karşılaştırılması

Siyasi görüş değişkeni açısından örneklemin ortalamasının 3.36 ve standart sapmasının 1.54 olduğu bulunmuştur. Katılımcıların siyasi görüşlerine göre, YİNA alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Ancak öncelikle, soru formunda katılımcıların kendilerini değerlendirmelerine dayanan 7 basamaklı ölçeğin orta noktası (4 değeri) yeniden kodlanarak “merkez”, ölçeğin “sol” olarak etiketlenmiş kısmında yer alan değerler birleştirilerek “görelî sol” ve ölçeğin “sağ” olarak etiketlenmiş kısmında yer alan değerler birleştirilerek “görelî sağ” grupları oluşturulmuştur. Örneklemin % 46.8’i görelî sol, % 35’i merkez ve % 18.2’si görelî sağ grubunda yer almıştır.

Siyasi görüş gruplarının YİNA alt ölçeklerine ilişkin puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmış ve bireyci atıflar ($F_{2,552} = 4.14, p < .05, \eta^2 = .02$), yapısal atıflar ($F_{2,552} = 8.26, p < .001, \eta^2 = .03$) ve kadercî-ailesel atıflar ($F_{2,554} = 4.96, p < .05, \eta^2 = .02$) boyutlarında gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olduğu gözlenmiştir.

Her bir atıf boyutunda farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını anlamak için Tukey çoklu karşılaştırma testine başvurulmuştur. Sonuçlara göre, bireyci atıflarda görelî sağ grubun puan ortalamasının ($Ort. = 2.69, S = .82$), görelî sol grubun ortalamasından ($Ort. = 2.47, S = .73$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Benzer biçimde, yapısal atıflarda görelî sağ grubun puan ortalamasının ($Ort. = 3.79, S = .55$), görelî sol grubun ortalamasından ($Ort. = 4.02, S = .53$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı gözlenmiştir. Ayrıca bu atıf boyutunda görelî sol grubun puan ortalaması ($Ort. = 4.02, S = .53$) merkez grubun puan ortalamasından da ($Ort. = 3.87, S = .58$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Kadercî-ailesel atıflarda ise görelî sağ grubun puan ortalamasının ($Ort. = 2.64, S = .78$), merkez grubun ($Ort. = 2.43, S = .74$) ve görelî sol grubun ($Ort. = 2.38, S = .67$) puan ortalamasından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır.

Araştırmanın beklentileriyle de tutarlı olarak bu sonuçlar, politik açıdan kendini “sağ”da konumlandırılanların “sol”da konumlandırılanlara göre daha fazla

bireyci ve daha az yapısal atıflar yaptığını göstermiştir. Ayrıca, sağ görüşlüler sol görüşlülerden daha fazla kadercî-ailesel atıflar da yapmıştır.

Genel Tartışma

Araştırmamızın sonuçları, toplumumuzda yoksulluğun bireyci atıflar, yapısal atıflar ve kadercî-ailesel atıflar olmak üzere üç atıf boyutu temelinde açıklandığını göstermiştir. Söz konusu alt boyutlar yoksulluğa ilişkin nedensel atıflar literatüründeki gerek kuramsal yaklaşımlarla gerekse önceden geliştirilmiş ölçeklerin boyutlarıyla tutarlılık göstermektedir (örn., Bullock, 2004; Morcol, 1997). Bunun yanı sıra Bireyci Atıflar ve Yapısal Atıflar alt ölçeklerinin iç tutarlık katsayılarının oldukça yüksek, Kadercî-Ailesel Atıflar alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısının ise görelî düşük olduğu gözlenmiştir. Kadercî-ailesel atıfların diğer alt ölçeklere kıyasla daha düşük iç tutarlık katsayısına sahip olması, ilgili literatürdeki çalışma bulgularıyla benzerlik taşımaktadır (bkz., Abouché ve Naser, 2001; Smith ve Stone, 1989).

Bazı çalışmalarda (örn., Bullock, 2004), yoksulluğa yönelik atıf boyutlarında kadere ve şansa yönelik atıflar ile aileye yönelik atıflar (örn., yoksul bir ailede doğmuş olmak vb.) aynı boyuttan yük almaktadır. YİNA Ölçeği’nde de aynı durum söz konusudur. Çünkü bu iki tema da kontrolün kişinin elinde olmadığı, yaşamının birtakım dışsal faktörler tarafından belirlendiği düşüncesini içermektedir. Kişinin yoksulluğunun doğuştan gelmesi durumu, kişinin kendi ailesini seçemediği, ne tür bir ailede doğacağını aslında kadere ve şansa bağlı olduğu düşünceleriyle paraleldir. Benzer biçimde, miras ve torpille ilgili açıklamalar da bu boyuttan yük almaktadır. Zira yoksullara miras kalmaması ve onlara torpil yapacak ilişkilerinin olmaması yetiştikleri yoksul aile veya çevrenin bir sonucu yani sistemik bir etken olarak görülmektedir.

YİNA Ölçeği’nde yer alan bazı maddelerin toplumumuza özgü olduğu gözlenmiştir. Örneğin, “kadınların çalıştırılmaması” bu nedenlerden biridir. İlgili literatürdeki ölçeklerde bu nedenle ilişkili bir maddeye hiç rastlanmamıştır. Bunun yanı sıra “köyden kente göç” açıklamasının da toplumumuza özgü olduğu söylenebilir. Benzer biçimde Morcol (1997), de toplumumuzda yoksulluk için “köyden kente göç” gibi bir açıklamanın yapıldığına dikkat çekmiştir. Yoksulluğun nedenlerine atfedilen bir özellik olmanın dışında, ülkemizde göç olgusunun kent yoksulluğunun nesnel ve önemli nedenlerinden biri olduğu görgül çalışmalarla da gösterilmiştir (bkz., Işık ve Pınarcıoğlu, 2001).

Ayrıca araştırmamızın bulguları, literatürde Üçüncü Dünya yoksulluğuna atfedilen bazı nedenlerin,

toplumumuzdaki yoksulluğun açıklanması için de kullanıldığını göstermektedir. Örneğin, Batı'daki bireyler kendi toplumlarındaki yoksulluğun açıklanmasında "geleneksel değerlere aşırı bağlılık", "çatışmalara ve güvenliğe ayrılan kaynaklar", "adaletsiz toprak bölüşümü" veya "gelişmiş ülkelere beyin göçünün olması" gibi açıklamalara başvurmamaktadır. Genelde bu açıklamaları, Batılı bireylerin üçüncü dünya yoksulluğunu veya Batı dışındaki toplumların üyelerinin kendi toplumlarındaki yoksulluğu açıklarken kullandıkları görülmektedir (bkz., Hine ve ark., 2005).

Buna karşın, üçüncü dünya yoksulluğuyla ilgili ölçeklerdeki boyutlar ve tüm maddeler, YİNA Ölçeği'ndeki boyutlarla ve tüm maddelerle uyusmamaktadır (bkz., Hine ve ark., 2005). Örneğin, Üçüncü Dünya yoksulluğu ile ilgili ölçeklerde, daha önceden söz edildiği üzere, çevresel etkenlere vurgu önemli ölçüde yapılırken (örn., doğal afetler vb.), toplumumuzdaki yoksulluk için bu tür açıklamaların önemli görülmediği saptanmıştır. Yine, üçüncü dünya yoksulluğuna yönelik açıklamalarda, komşu devletlerdeki savaşlara, gelişmiş ülkelerin yardımlarının yetersizliğine, gelişmiş ülkelerdeki aşırı tüketime ve globalleşmeye vurgu yapılmış ve bu maddeler üçüncü dünya ülkelerinin elinde olmayan yapısal nedenler olarak, işsizlik, ekonominin kötüye gitmesi gibi diğer yapısal nedenlerden ayrı bir boyut şeklinde ele alınmıştır. Toplumumuzda bu maddelerin yoksulluğun açıklanmasında görece daha az oranlarda kullanıldığı, ayrı bir boyut altında toplanmadığı ve sadece "modern ilerleme ve küreselleşme" maddesinin genel ekonomik sisteme gönderen açıklayıcı bir madde olarak, YİNA Ölçeği'nde yer aldığı gözlenmiştir.

Genel olarak YİNA Ölçeği'nin bireyci atıflar boyutunda yer alan maddelerinin ilgili literatürdeki maddelerle uyduğu görülmüştür (Guimond ve ark., 1989). Yapısal boyutta da yoksullara ilişkin önyargıların, ekonomik ve politik sistemin istikrarsızlığının ve işsizliğin altını çizen açıklamalar ilgili literatürle tutarlılık göstermiştir (Bullock, 2004; Hunt, 1996; Smith ve Stone, 1989). "Çalışanları koruyan güçlü örgütlerin olmaması" maddesi de ABD'deki yoksullukla ilişkili açıklamalarda ve toplumumuzda benzer biçimde kullanılmaktadır (Bullock, 2004).

Aslında toplumumuzdaki yoksulluk algılarının, Batı ve üçüncü dünya ülkelerindeki yoksulluk algısıyla birtakım benzer ve farklı yönlerinin olması, toplumumuzdaki gelir dağılımının bu ülkelerin arasında, görece olarak orta sıralarda yer aldığına ilişkin algılardan kaynaklanabilir. Dünya Bankası'nın verilerinden (2000/2001) yola çıkarak hazırlanan çeşitli istatistiklere dayanarak, Türkiye'nin kişi başına düşen gelir açısından orta sıralarda yer aldığı, yani gelişmiş ve bütünüyle geri kalmış ülkeler arasında bir yerlerde

bulunduğu iddia edilmektedir (akt. Erol, 2006).

YİNA Ölçeği'nin geçerliğine yönelik bulgular da, ilgili literatürle tutarlılık göstermektedir. Buna göre, literatürde de bireyci atıfların kişisel sorumluluğa vurgu yapan kurbanı suçlayıcı inançlarla ilişkisine işaret edilmiş ve bireyci atıflar ile adil dünya inancı arasındaki olumlu ilişki gösterilmiştir (Cozzarelli ve ark., 2001; Smith, 1985). "Kurbanı suçlama" ideolojisinin versiyonlarından biri olan adil dünya inancında, adaletsizlik, kurbanın değersizleştirilmesiyle ilişkilendirilmektedir (Lerner, 1980). İlgili literatürde yoksulluk için dışsal koşulların, genel olarak sistemin suçlanması ve adil dünya inancı arasında da negatif yönde bir ilişki gösterilmiştir (Cozzarelli ve ark., 2001). Bununla birlikte, ilgili literatürde kadercii-aişel atıflar ve adil dünya inancı arasındaki ilişkiye dair çıkarsama yapılacak nitelikte sonuçlar mevcut değildir. Ancak bu çalışmada, bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki saptanmamasının nedenlerinden biri kadercii-aişel atıfların daha ziyade dünyanın tesadüfi (şans, vb.) olduğuna ya da kontrolün kişinin elinde bulunmadığına inanmayla (örn., kader, aile vb.), adil dünya inancının ise dünyanın adil bir yer olduğuna inanmayla ilgili vurguların içermesinden kaynaklanabilir. Nitekim Furnham ve Procter (1989), adil dünya inancı kavramına ek olarak adaletsiz dünya inancı ve tesadüfi dünya inancı kavramlarını da ortaya koymuştur. Gelecek çalışmalarda, farklı dünya inançları ve yoksulluğa ilişkin nedensel atıflar arasındaki ilişkilerin sorgulanmasına ihtiyaç vardır.

Yine bu çalışmada, yoksullara yardım politikalarıyla ilgili olumlu tutumların bireyci atıflarla negatif yönde ve yapısal atıflarla pozitif yönde ilişkisi olduğu görülmüştür. İlgili literatürde de daha önceden söz edildiği üzere benzer sonuçlar mevcuttur (bkz., Bullock, 2006). Bireyci atıflarla söz konusu politikaların desteklenmesi arasındaki olumsuz ilişkiyi, katılımcıların yardım alanlara yönelik yardımı "hak etmeleri"yle ilgili düşünce ve inançları ile yoksullara yönelik olumsuz kalıpyargıları etkilemektedir (ayrıntılı tartışma için bkz., Bullock, 2006). Ayrıca, toplumdaki sosyal hiyerarşiyi arttırıcı ve sürdürücü nitelikteki ideolojilerin (örn., yoksulluğa ilişkin bireyci atıflar), hiyerarşiyi azaltıcı nitelikteki politikalarla (örn., sosyal yardım politikaları) negatif ilişkisi, sosyal baskınlık kuramının varsayımlarıyla da tutarlıdır (bkz., Sidanius ve Pratto, 1999). Bunların yanı sıra, kadercii-aişel atıfların yoksullara yardım politikalarına ilişkin olumlu tutumlarla negatif ilişkisi, kadercii-aişel atıfların bireyci atıflar gibi sistemi meşrulaştırıcı ideolojiler olduğu ya da başka bir deyişle, gruplar arasındaki hiyerarşiyi meşrulaştırarak arttırdığı, dolayısıyla da bireyci atıflarla aynı arka plandan beslendiği düşüncesinden hareketle yorumlanabilir. Kadercii-

ailesel atflar, kontrolün kişinin elinde olmadığına vurgu yapmakta ve aynı zamanda yoksulluğun bir “kader” olduğuna göndermektedir; başka bir deyişle, yoksulluğun değiştirilemez, kaçınılmaz, yoksulların içinde yaşamaya mahkûm edildikleri bir almyazısı ya da kötü şansın bir oyunu olduğu düşünülmektedir. Yoksulluk, dağılmış ailelerde daha sık görülen ya da yoksulluk içinde doğanların ve gelecek kuşaklarının kendilerini kurtaramadıkları bir kısır döngü, kuşaktan kuşağa aktarılan ve kırılması çok zor bir yazgıdır. Bu tür atflara dayalı bir algılama sistemi toplumdaki eşitsizliğin ve yoksulluğun meşrulaştırılmasına aracılık edebilmektedir.

Araştırmada yoksullara ilişkin görece olumlu duygulara sahip olanların görece olumsuz duygulara sahip olanlara göre daha az bireyci ve daha fazla yapısal atflar yaptıkları gözlenmiştir. İlgili literatürde daha önceden söz edildiği gibi olumlu duyguların yoksulları suçlayıcı atflarla negatif ve yapısal atflarla pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır (Cozzarelli ve ark., 2001).

Yine, araştırmanın beklentileri ile tutarlı olarak sol görüşlülerin, sağ görüşlülere göre daha fazla yapısal ve daha az bireyci atflar yaptıkları bulunmuştur. Ayrıca, sağ görüşlü kişilerin sol görüşlülere göre daha fazla kaderci-ailesel atflar yaptıkları görülmüştür. Bu sonuçlar, ilgili literatür bulgularıyla tutarlı olup, daha önceden de bahsedildiği üzere literatürde de muhafazakar partilere oy verenlerin, liberal partilere oy verenlere göre yoksulluğa ilişkin bireyci atfları daha fazla, yapısal atfları daha az kullandıkları bulunmuş (Griffin ve Oheneba-Sakyi, 1993) ve sağ görüşlü kişilerin sol görüşlülere göre sistemdeki adaletsizlikleri daha fazla meşrulaştırdığı saptanmıştır (Jost, Banaji ve Nosek, 2004). Aynı zamanda bu sonuçlar, yoksulluğa ilişkin atflarda ve yoksulluğa ilişkin genel dünya görüşlerinde, siyasi eğilimin önemli bir değişken olduğuna bir kez daha işaret etmiştir.

Bununla birlikte, söz konusu araştırmanın bazı sınırlılıkları vardır. Bu sınırlılıklardan biri, örneklemün üniversite öğrencilerinden oluşmasıyla ilgilidir. Bu çalışmanın amacının, yoksulluğa ilişkin görece olarak yoksul olmayan orta ve orta-üst sınıflardan insanların yoksulluğun nedenlerine ilişkin atflarını anlayabilmek olduğu düşünüldüğünde seçilen üniversite öğrencisi örneklemi sınıfsal olarak uygun olsa da, öğrencilerin yaşamla ilişkilerinin genel yapısı düşünüldüğünde, yetişkin örneklemelerden farklı tepkiler verebilecekleri varsayılabilir. Bu nedenle ölçeğin ve genel olarak teorik çerçevenin yetişkin örneklemelerde de sınanması yerinde olacaktır.

Bu çalışmanın diğer bir sınırlılığı ise, YİNA Ölçeği'nin uzun bir ölçek olmasıdır. Bu konuda toplumumuza özgü bir ölçeğin bulunmaması bizi olabildiğince emik, bağlamsal bir anlayışla, ülkemizin

-hatta kültürümüzün- kendi dinamiklerini belirleme konusunda açıklayıcı olabilecek olası bütün boyutları kapsayacak bir çalışma yapmaya isteklendirmiştir. Bundan sonraki çalışmalarda araştırmaların ihtiyaçları doğrultusunda, bu çalışmanın bulgularından hareketle boyutlar ayrı ayrı kullanılabilir ya da ölçeğin daha kısa formları geliştirilebilir.

Sonuç olarak, bu çalışma birtakım pratik ve kuramsal doğurgulara sahiptir. Yoksulluğun, dünya nüfusunun büyük çoğunluğu açısından eşitsizlik ve adaletsizliğe yol açan ve giderek büyüyen bir insanlık ve ayrımcılık sorunu olmasına karşın, genel olarak dünyada ve ülkemizde, sosyal psikoloji araştırmaları içinde yeterince yer bulamamış olduğu düşünüldüğünde, bu çalışma ülkemizdeki az sayıda çalışmaya bir katkı niteliğindedir. Öncelikle söz konusu çalışma vasıtasıyla toplumumuzda yoksulluğun hangi nedenler temelinde açıklandığı belirlenerek YİNA Ölçeği geliştirilmiştir. Ekonomik olduğu kadar toplumsal bir eşitsizliğe işaret eden ve toplumda gruplar arasındaki ilişkilerin nasıl şekillendiğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan yoksulluk olgusuna yönelik görüş ve değerlendirmelerin öğrenilmesi, yoksullukla mücadele politikalarının oluşturulmasından, yoksullara ilişkin önyargularla mücadele edilmesine kadar çeşitli alanlarda pratik doğurgular taşıdığı, yoksullukla mücadele sürecine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Zira YİNA Ölçeği'nin gelecek çalışmalarda kullanılması, toplumumuzda yoksulluk algılarıyla ilişkili dinamiklerin daha iyi anlaşılmasına yol açabilir. Başka bir deyişle, yoksulların “varoşlular”, “gecekondulular”, “alt sınıflar”, “garibanlar”, “göç edenler”, “işsizler” “potansiyel suçlular”, “risk grupları” gibi muhtelif temsillerinin sosyal psikolojik arka planının tahlil edilmesi, yoksulluğu ve yoksulları toplumdaki kötülüklerle özdeşleştiren çeşitli damgalamaların ve ayrımcılığın engellenmesinde ve gruplar arası çatışmaların çözülmesinde rol oynayabilir. Bunun yanı sıra söz konusu çalışma, toplumdaki gelir eşitsizliğinin, gruplar arası hiyerarşilerin ve yoksulların dezavantajlı durumunun “yoksulluk yoksulların kabahatidir” ve “herkes kaynaklara ulaşımında eşit imkanlara sahiptir” ideolojileri temelinde meşrulaştırılmasının siyasi görüş, adil dünya inancı, yoksullara yönelik duygular ve yoksullara yardım politikalarıyla ilgili tutumlar ile ilişkisine yönelik sonuçları da kapsamaktadır. Aslında bu araştırmanın sonuçları mağduru suçlanması ve adaletsizliklerin meşrulaştırılması ile ilişkili araştırma sonuçlarıyla benzerlik taşımakta böylece mevcut sosyal, politik ve ekonomik sistemin meşrulaştırılmasına hizmet eden sistemi-meşrulaştırıcı ideolojilerle (bkz., Jost ve Hunyady, 2005) ilgili literatür doğrulanmaktadır. Önceki bazı çalışmalarda da (Göregenli, 2004; 2005), ağır cezadan yana olmanın

ve işkencenin meşrulaştırılmasının adil dünya inancıyla ve politik olarak kendini "sağ"da konumlandırma ile ilişkisi gösterilmiş ve işkence mağdurunun suçlanması ile işkencenin "hak edilmesi" algısı arasındaki bağlantıya dikkat çekilmiştir. Çocuklar da (2007) tecavüz mitlerinin kabulünün, başka bir deyişle, tecavüz kurbanının başına gelenlerden sorumlu tutulmasının ve tecavüzün meşrulaştırılmasının, cinsiyetle ilişkili toplumsal sistemin, yani cinsiyetler arasındaki rol bölünmelerinin ve kadın ile erkeklerin toplumdaki hiyerarşik konumlarının adillğine, gerekliliğine inanmayla pozitif ilişkisinin altını çizmiştir. Söz konusu bulgu örneklerini çoğaltmak mümkündür (ayrıntılı tartışma için bkz., Jost, Banaji ve Nosek, 2004). Bu çalışmada diğer araştırmalara benzer olarak, mevcut ekonomik ve sosyal sistemin meşrulaştırılmasında rol oynayan mekanizmalara işaret edilerek, yalnızca yoksulluk literatürüne değil aynı zamanda sistemin meşrulaştırılması kuramıyla ilgili (Jost ve Banaji, 1994) literatüre de katkı sağlanmıştır.

Kaynaklar

- Abouchedid, K. ve Nasser, R. (2001). Poverty attitudes and their determinants in Lebanon's plural society. *Journal of Economic Psychology*, 22, 271-282.
- Abouchedid, K. ve Nasser, R. (2002). Attributions of responsibility for poverty among Lebanese and Portuguese university students: A cross-cultural comparison. *Social Behavior and Personality*, 30, 25-36.
- Appelbaum, L. D. (2001). The influence of perceived deservingness on policy decisions regarding aid to the poor. *Political Psychology*, 22, 419-442.
- Atherton, C. R., Gemmel, R. J., Haagenstad, S. ve Holt, D., J. (1993). Measuring attitudes toward poverty: A new scale. *Social Work Research & Abstracts*, 29, 28-30.
- Boratav, B. H. (2006). Değer öncelikleri ve tutumlar: İstanbul gençliği üzerine bir çalışma. Sözlü Bildiri. *XIV. Ulusal Psikoloji Kongresi*. Ankara, Türkiye.
- Bullock, H. E. (2004). From the front lines of welfare reform: An analysis of social worker and welfare recipient attitudes. *The Journal of Social Psychology*, 144, 571-588.
- Bullock, H. E. (2006). *Justifying inequality: A social psychological analysis of beliefs about poverty and the poor*. National Poverty Center Working Paper Series index at http://www.npc.umich.edu/publications/working_papers/
- Bullock, H. E. ve Limbert, W. M. (2003). Scaling the socioeconomic ladder: Low-income women's perceptions of class status and opportunity. *Journal of Social Issues*, 59, 693-709.
- Cambell, D., Carr, S. ve MacLachlan, M. (2001). Attributing "third world poverty" in Australia and Malawi: A case of donor bias. *Journal of Applied Social Psychology*, 31, 409-430.
- Carr, S. C. ve MacLachlan, M. (1998). Actors, observers, and the attributions for third world poverty: Contrasting perspectives from Malawi and Australia. *The Journal of Social Psychology*, 138, 189-202.
- Cozzarelli, C., Wilkinson, A. W. ve Tagler, M. J. (2001). Attitudes toward the poor and attributions for poverty. *Journal of Social Issues*, 2, 207-227.
- Çoklar, I. (2007). *Kadınayönelikcinselsiddetinmeşrulaştırılması ve tecavüze ilişkin tutumlar*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Dalbert, C. (1999). The world is more just for me than generally: About the Personal Belief in a Just World Scale's validity. *Social Justice Research*, 12, 79-98.
- Erdoğan, N. (2002a). Giriş: Yoksulları dinlemek. N. Erdoğan, (Ed.), *Yoksulluk halleri: Türkiye'de kent yoksulluğunun görünüşleri* içinde (9-17). İstanbul: Demokrasi Kitaplığı Yayınevi.
- Erdoğan, N. (Ed). (2002b). *Yoksulluk halleri: Türkiye'de kent yoksulluğunun görünüşleri*. İstanbul: Demokrasi Kitaplığı Yayınevi.
- Erol, N. (2006). *Gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk ve yoksullukla mücadele politikaları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Feagin, J. (1972). Poverty: We still believe that God helps those who help themselves. *Psychology Today*, 6, 101-129.
- Furnham, A. ve Gunter, B. (1984). Just world beliefs and attitudes towards the poor. *British Journal of Social Psychology*, 23, 265-266.
- Furnham, A. ve Procter, E. (1989). Belief in a just world: Review and critique of the individual difference literature. *British Journal of Social Psychology*, 28, 365-384.
- Göregenli, M. (2003). Sosyal psikolojiden hareketle sosyal bilimlerde olgu-değer ilişkisi üzerine düşünceler. *Toplum ve Bilim*, 97, 234-246.
- Göregenli, M. (2004). *Şiddet ve işkenceye yönelik tutum, yaşantı ve algılar*. İzmir: İzmir Barosu Yayınları.
- Göregenli, M. (2005). *Şiddet ve işkenceye yönelik tutum, yaşantı ve algılar*. Diyarbakır: Diyarbakır Barosu Yayınları.
- Griffin, W. E. ve Oheneba-Sakyi, Y. (1993). Sociodemographic and political correlates of university student's causal attributions for poverty. *Psychological Reports*, 75, 795-800.
- Guimond, S., Begin, G. ve Palmer, D. L. (1989). Education and causal attributions: The development of "person blame" and "system blame" ideology. *Social Psychology Quarterly*, 52, 126-140.
- Harper, D. J., Wagstaff, G., Newton, J. T. ve Harrison, K. R. (1990). Lay causal perceptions of third world poverty and the just world theory. *Social Behavior and Personality*, 18, 235-238.
- Heaven, P. C. L. (1989). Economic locus of control beliefs and lay attributions of poverty. *Australian Journal of Psychology*, 41, 315-325.
- Higgins, N. C. ve Shaw, J. K. (1999). Attributional style moderates the impact of causal controllability information on helping behavior. *Social Behavior and Personality*, 27, 221-236.
- Hine, D. W. ve Montiel, C. J. (1999). Poverty in developing nations: A cross-cultural attributional analysis. *European Journal of Social Psychology*, 29, 943-959.
- Hine, D. W., Montiel, C. J., Cooksey, R. W. ve Lewko, J. H. (2005). Mental models of poverty in developing nations. A causal mapping analysis using a Canada - Philippines Contrast. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36, 283-303.
- Hunt, M. O. (1996). The individual, society, or both? A comparison of Black, Latino, and White beliefs about the causes of poverty. *Social Forces*, 75, 293-322.
- Hunt, M. O. (2002). Religion, race / ethnicity, and beliefs about poverty. *Social Science Quarterly*, 83, 810-831.
- İşık, O. ve Pınarcıoğlu, M. (2001). *Nöbetleşe yoksulluk: Gecekondulaşma ve kent yoksulları: Sultanbeyli*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Joreskog, K. ve Sorbom, D. (1996). *LISREL 8: Users reference guide*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Jost, J. T. ve Banaji, M. R. (1994). The Role of stereotyping in system-justification and the production of false consciousness. *British Journal of Social Psychology*, 33, 1-27.
- Jost, J. T. ve Hunyady, O. (2005). Antecedents and consequences of system-justifying ideologies. *Current Directions in Psychological Science*, 14, 260-265.
- Jost, J. T., Banaji, M. R. ve Nosek, B. A. (2004). A decade of system justification theory: Accumulated evidence of conscious and unconscious bolstering of the status quo. *Political Psychology*, 25, 881-919.
- Kreidl, M. (2000). Perceptions of poverty and wealth in Western and post-communist countries. *Social Justice Research*, 13, 151-176.
- Lemieux, A. F. ve Pratto, F. (2003). Poverty and prejudice. S. Carr ve T. Sloan, (Ed.), *Poverty and psychology: From global perspective to local practice* içinde (147-161). Kluwer Academic Publishers: New York.
- Lerner, M. J. (1980). *The belief in a just world: A fundamental delusion*. New York: Plenum.
- Lott, B. (2002). Cognitive and behavioral distancing from the poor. *American Psychologist*, 57, 100-110.
- Montada, L. ve Bierhoff, H. W. (Ed.). (1991). *Altruism in social systems*. Hogrefe & Huber Publishers: Lewiston.
- Morcol, G. (1997). Lay explanations for poverty in Turkey and their determinants. *The Journal of Social Psychology*, 137, 728-738.
- Nasser, R. ve Abouchedid, K. (2006). Locus of control and the attribution for poverty: Comparing Lebanese and South African university students. *Social Behavior and Personality*, 34, 777-796.
- Nelson, T. E. (1999). Group affect and attribution in social policy opinion. *The Journal of Politics*, 61, 331-362.
- Pandey, J., Sinha, Y., Prakash, A. ve Tripathi, R. C. (1982). Right-left political ideologies and attribution of the causes of poverty. *European Journal of Social Psychology*, 12, 327-331.
- Reid, P. T. (1993). Poor women in psychological research: Shut up and shut out. *Psychology of Women Quarterly*, 17, 133-150.
- Rim, Y. (1984). Explanations for poverty: Personality aspects. *Personality and Individual Differences*, 5, 123-124.
- Schreiber, J. B., Nora, A., Stage, F. K., Barlow, E. A. ve King, J. (2006). Reporting structural equation modeling and confirmatory factor analysis results: A review. *The Journal of Educational Research*, 99, 323-338.
- Shek, D. T. L. (2003). Chinese people's explanations of poverty: The perceived causes of poverty scale. *Research on Social Work Practice*, 13, 622-640.
- Sidanius, J. ve Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. New York: Cambridge University Press.
- Singh, A. K. (1989). Attribution research on poverty: A review. *Psychologia*, 32, 143-148.
- Smith, K. B. (1985). I made it because of me: Beliefs about the causes of wealth and poverty. *Sociological Spectrum*, 5, 255-267.
- Smith, K. B. ve Stone, L. H. (1989). Rags, riches, and bootstraps: Beliefs about the causes of wealth and poverty. *The Sociological Quarterly*, 30, 93-107.
- Solak, N. ve Göregenli, M. (2007). *Yoksullara ilişkin tutumların çeşitli sosyo-demografik değişkenlerle ilişkisi*. Yayınlanmamış araştırma.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş, temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Bas. Yay. Dağ. Tic. LTD. ŞTİ.
- Wagstaff, G. F. (1983). Attitudes to poverty, the Protestant ethic, and political affiliation: A preliminary investigation. *Social Behavior and Personality*, 11, 45-48.
- Wilson, G. (1996). Toward a revised framework for examining beliefs about the causes of poverty. *The Sociological Quarterly*, 37, 413-428.

Summary

Development and Evaluation of the Psychometric Properties of the Attributions for Poverty Scale

Nevin Solak
İzmir

Melek Göregenli
Ege University

Despite the fact that poverty is an important problem of all societies, psychologists have paid little attention to this topic. The aim of the present study was to examine the attribution dimensions for poverty and develop the Attributions for Poverty Scale (APS) which included perceptions of poverty in Turkey. For this purpose the two studies were carried out. In the first study, items were selected for the scale and in the second study the psychometric properties of the APS were examined.

Research on attributions for poverty has indicated three primary causal explanations: Individualistic, structural, and fatalistic attributions (Feagin, 1975; Nasser & Abouhedid, 2006; Smith & Stone, 1989). Individualistic explanations focus on the role of characterological weakness that place responsibility for poverty on the poor themselves such as lack of effort and loose morals. Structural explanations emphasize the economic and social forces for poverty such as unemployment, discrimination, and prejudice against the poor. In fatalistic attributions poverty is attributed to bad luck and unfortunate circumstances.

Studies have examined whether attributions for poverty vary as a function of culture. In Western countries such as the United States, individualistic causes tend to be more important than structural or fatalistic causes (Smith & Stone, 1989), whereas in Lebanon (Abouhedid & Nasser, 2001), Portugal (Abouhedid & Nasser, 2002), Turkey (Morcol, 1997), India (Pandey, Sinha, Prakash & Tripathi, 1982), South Africa (Nasser & Abouhedid, 2006) attributions for poverty are more structural than individualistic.

The previous studies have demonstrated that individualistic attributions are positively correlated with a system-justifying ideologies that provide moral and intellectual justification for inequality such as belief in a just world (Cozzarelli, Wilkinson & Tagler, 2001; Smith, 1985), social dominance orientation (Pratto,

Sidanius, Stallworth & Malle, 1994), belief in Protestant work ethic (Cozzarelli, Wilkinson & Tagler, 2001; Smith, 1985), perceiving fewer inequalities in society (Smith, 1985), individual mobility perceptions (Bullock & Limbert, 2003), authoritarianism (Cozzarelli, Wilkinson & Tagler, 2001) and political conservatism (Griffin & Oheneba-Sakyi, 1993; Pandey, Sinha, Prakash & Tripathi, 1982, Wagstaff, 1983). In addition, blaming the structural conditions for poverty is related to positive affect toward the poor, whereas blaming the poor for their poverty is related to negative affect (Cozzarelli, Wilkinson & Tagler, 2001). Several others have showed that support for government programs to aid the poor have positive relation with structural but negative relation with individualistic attributions (Appelbaum, 2001; Bullock, 2004).

Study I

Method

Participants

The sample consisted of 206 university students from Ege University and İzmir University of Economics. Participants were 91 men, 114 women and 1 student who did not indicate a gender, ranging from 18 to 23 years of age ($M = 19.67$, $SD = 1.25$). Incomes ranged from under 500 TL to over 3001 TL. All participants voluntarily participated in this study; they received no course credit or other compensation for their participation.

Instruments

Attributions for Poverty Item List. The respondents were presented an item pool of 96 items regarding causes of poverty. These items were identified from the psychological and sociological literature. 89 items were translated from English into Turkish and 7 items

---

Address for Correspondence: Prof. Dr. Melek Göregenli, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, 35100, Bornova, İzmir - Türkiye.

E-mail: melek.goregenli@ege.edu.tr, nevin.solak@hotmail.com

were composed by researchers. The participants were instructed to consider how the listed causes might explain poverty in Turkey and they asked to rate the importance of each cause on a 5 point scale ranging from 1 (unimportant cause of poverty) to 5 (very important cause of poverty).

Demographics. This section included demographic variables such as gender, age, family income level.

Results

For item selection, maximum likelihood factor analysis with varimax rotation was performed on 96 causes of poverty items. An examination of factor loadings and the scree plot led to the decision to adopt a three-factor solution that accounted for 29.14 % for the variance. The first factor which included twenty six items did account for 11.69 % of the variance and represent individualistic attributions for poverty (e.g., lack of effort, alcohol and drug abuse, anti-work attitudes among the poor). The second factor which consisted of the fifty two items accounted for 10.90 % of the variance and focused on structural attributions for poverty (e.g., prejudice and discrimination against the poor, weak unions that do not protect workers, political instability). And the third factor which was composed of eighteen items accounted for 6.55 % for the variance and represented fatalistic attributions-family factors (e.g., fate, being born in poverty).

Item selection was made on the basis of item's factor loading (items that loaded .30 and above), item's frequency distribution and content. In the case of cross-loadings, items that had the highest loadings were selected on the basis of their consistency with the theoretical content of subscale to which they belonged. Among 96 items, 57 items were selected to be used in the Attribution for Poverty Scale. Also, the five items were rewritten in order to make them easier to understand.

As a consequence, the Attributions for Poverty Scale consists of 57 items that constitute the three subscales that was labeled as Individualistic Attributions (15 items), Structural Attributions (33 items), and Fatalistic Attributions-Family Factors (9 items).

Study II

Method

Participants

The sample consisted of 592 university students from Ege University, Dokuz Eylül University and İzmir University of Economics. The participants were 234 men, 348 women, and 10 students who did not indicate a gender, ranging from 17 to 27 years of age ($M = 21.18$,

$SD = 2.03$). The incomes of the participants ranged from under 500 TL to over 3001 TL.

Instruments

The Attributions for Poverty Scale. A 57-item scale which was developed in the Study I was used to measure individualistic, structural, and fatalistic-family attributions for poverty.

Personal Belief in a Just World Scale. In order to measure individual differences concerning motivation to believe the personal world is a just and fair place, Dalbert's (1999) Personal Belief in a Just World scale was used. 5-point Likert-type response format was used for this scale, high scores indicated high degrees of personal belief in a just world ($\alpha = .88$).

Attitudes toward Support for Policies to Aid the Poor Scale. Attitudinal support for policies to aid the poor was assessed by eight items. The items were selected from the MacDonald's Poverty Scale (MacDonald, 1971; cited in Furnham & Gunter, 1984) and Attitudes toward the Poor Questionnaire (Atherton, Gemmel, Haagenstad & Holt, 1993), then adapted and combined into a scale by researchers (Solak & Görengeli, 2007). 5-point Likert-type response format was used for this scale, high scores indicated high degrees of support for policies ($\alpha = .76$).

Affect toward the Poor. For the affect measure, respondents were asked to indicate how positively or negatively they felt toward the poor on a 7-point scale (1 = very negative, 7 = very positive).

Political Orientation. Respondents were asked to locate themselves on one continuum, which was labeled "left" vs. "right". This item was completed on a 7-point scale (1 = left; 7 = right).

Demographics. This section included demographic variables such as gender, age, family income level.

Results

For Factor Structure

The principal components factor analysis with varimax rotation was conducted to validate the Attributions for Poverty Scale. The analysis yielded three-factors, explaining % 35.44 of the total variance. The first factor that included nineteen items accounted for 16.29 % of the variance and represented individualistic attributions for poverty. The second factor that consisted of thirty-one items accounted for 13.99 % of the variance and focused on structural attributions for poverty. The third factor was composed of seven items that accounted for 5.6 % for the variance and represented fatalistic attributions/family factors (e.g., fate, being born in poverty). The two individualistic attributions items were excluded from the further analyses

because it appeared that their meaning conflicted with their factor. The items within each factor were averaged and used to create subscales. Next, a confirmatory factor analysis (LISREL, 8.80.) using maximum likelihood estimation of parameters with LISREL 8.80 (Joreskog & Sorbom, 1996) was performed to test a model with three factors. To define each of the three latent variables, the items for the corresponding construct were used to create two or three item parcels. Results indicated that our model provided a good fit for the data, $\chi^2(17, n = 590) = 55.70, p < .001$; RMSEA = .06; 90 % confidence interval = .04 < RMSEA < .08; SRMR = .03; CFI = .99; NNFI = .98; IFI = .99 and the ratio of chi-square to degrees of freedom is 3.27. Factor correlations ranged between .15 and .48 in magnitude.

Validation of the Scale

The results indicated that support for policies helping the poor was significantly and negatively related to individualistic attributions ($r = -.34, n = 542, p < .001$) and fatalistic attributions-family factors ($r = -.12, n = 544, p < .05$), but significantly and positively related to structural attributions ($r = .13, n = 542, p < .01$). Personal belief in a just world bore out significant positive relation to individualistic attributions ($r = .24, n = 558, p < .001$), negative relation to structural attributions ($r = -.10, n = 558, p < .05$), but not significant relation to fatalistic attributions-family factors ($r = .03, n = 561, p > .05$).

Reliability of the Scale

The individualistic attributions and structural attributions subscales exhibited high reliability (Cronbach's alphas respectively .91, and .91). Also, the coefficient alpha obtained for fatalistic attributions-family factors subscale was adequate ($\alpha = .69$). The item total correlations of subscales varied between .32 and .74 for individualistic attributions, between .31 and .62 for structural attributions, and between .32 and .46 for fatalistic attributions-family factors.

Affect toward the Poor and Attributions for Poverty

The three separate one-way ANOVA analyses indicated that there were significant differences for individualistic attributions ($F_{2,572} = 17.47, p < .001, \eta^2 = .06$) and structural attributions ($F_{2,572} = 4.61, p < .05, \eta^2 = .02$), but there were no significant differences for fatalistic attributions-family factors ($F_{2,575} = 1.80, p > .05$). Follow-up tests (Tukey), revealed that participants who had positive affect toward the poor ($M = 3.99, SD = .55$), regarded structural attributions as more important cause of poverty than participants who had negative affect toward the poor ($M = 3.83,$

$SD = .58$). But the participants who had positive affect toward the poor ($M = 2.30, SD = .71$) made less individualistic explanations for poverty than those who had negative affect ($M = 2.74, SD = .79$), and neutral affect toward the poor ($M = 2.62, SD = .76$).

Political Orientation and Attributions for Poverty

The three separate one-way ANOVA analyses indicated that there were significant differences for individualistic attributions ($F_{2,552} = 4.14, p < .05, \eta^2 = .02$), structural attributions ($F_{2,552} = 8.26, p < .001, \eta^2 = .03$) and fatalistic attributions-family factors ($F_{2,554} = 4.96, p < .05, \eta^2 = .02$). Follow-up tests (Tukey) revealed that leftists group ($M = 4.02, SD = .53$) made structural attributions more than rightist group ($M = 3.79, SD = .55$) and centrist group ($M = 3.87, SD = .58$). Leftist group ($M = 2.47, SD = .73$) made less individualistic attributions than rightist group ($M = 2.69, SD = .82$). In addition, rightist group ($M = 2.64, SD = .78$) had significantly higher scores on fatalistic attributions-family factors subscale than leftist group ($M = 2.38, SD = .67$) and centrist group ($M = 2.43, SD = .74$).

General Discussion

Each subscale of APS displayed reasonable reliability and conceptually sound factor structure. The factor analysis of explanations for poverty yielded dimensions similar to other studies' results (e.g., Bullock, 2004; Feagin, 1972; Morcol, 1997). Consistent with previous studies conducted in Turkey (e.g., Morcol, 1997), it was shown that people explain poverty on the basis of three main dimensions: Individualistic, structural and fatalistic attributions-family factors. Because both fate and poor family are beyond an individual's effort and control, in the present study, fatalistic and family explanations took place under the same dimension.

In this study it was shown that some explanations for poverty were particular to poverty perceptions of Turkey. For example, "migration from village to city" is not included by other perceptions for poverty scales in the literature. Indeed, migration from village to city is very important reason of poverty in Turkey (see Işık & Pınarcıoğlu, 2001).

In addition, APS shared some items with the scales which measured third world poverty perceptions (e.g., commitment to traditional customs/religious practices, inequitable land distribution, overpopulation, exploitation by foreign countries) and the scales which measured poverty perceptions in Western countries (e.g., prejudice and discrimination against the poor, weak unions that don't protect workers).

Income distribution of Turkey might be one possible explanation of these results. From the statistical data of World Bank Developmental Reports (2000/2001) it could be inferred that income distribution of Turkey take place between income distribution of developed and third world countries (cited in Erol, 2006).

APS showed reasonable validity and consistent with the findings of the previous studies (e.g., Griffin & Oheneba-Sakyi, 1993) in a way that leftist political group was found to make more structural attributions and less individualistic attributions than rightist political group. Also, consistent with literature of poverty perceptions (e.g., Cozzarelli et al., 2001), participants who had positive affect toward the poor did blame them for their poverty less and structural reasons more than those who had negative affect toward the poor. In addition, it was shown that the support for policy to

aid the poor had positive relation to structural and negative relation to individualistic attributions. Perceptions of “deserve the help” and stereotypes toward the poor might affect these relationships (for detailed discussion, see Bullock, 2006).

Consequently, these results indicated that people who make more individualistic explanations justify the inequality in the society more than people who make structural explanations and as system justification theory (Jost & Banaji, 1994) proposed, ideologies such as political conservatism and belief in a just world contribute to these legitimizing inequality perceptions.

In conclusion, the present study contributes to understanding the perceptions of poverty in Turkey comprehensively and provides a useful tool for researchers who would like to conduct a research on this issue.